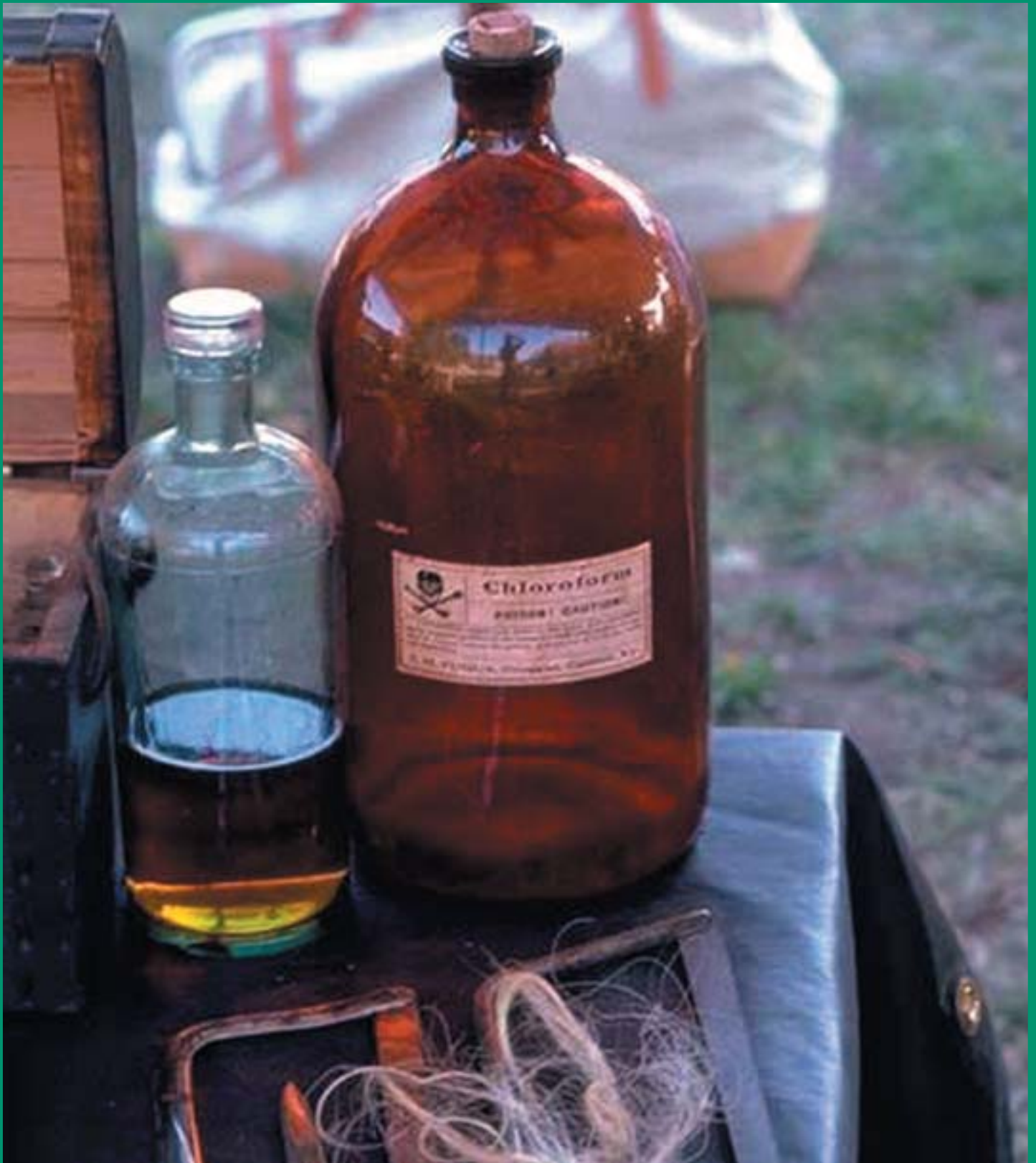

Nr 3 September 2003 17. årgang

Syndrom

Medlemsblad for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening
Tilsluttet Norges Handikapforbund

Syndrom

Medlemsblad for Arbeidsmiljøskaddes
Landsforening (A.L.F.)
Tilsluttet Norges Handikapforbund (NHF)

Besøksadresse:

Schweigaards gate 12

Postadresse:

Postboks 9217 Grønland, 0134 Oslo

Telefon 24 10 24 00

Telefaks 24 10 24 99

E-post helseskader@nhf.no

Kontaktperson i NHF: Ellen Trondsen

A.L.F.s internettside: home.no.net/lffl

Ansvarlige redaktør: A.L.F.s hovedstyre

Layout: Torill Older

Forsidebilde: Illustrasjonsfoto

Trykk: Allservice AS

A.L.F.s hovedstyre:

Leder:

Lars Kristian Hille

Postboks 168, 4502 Mandal

Telefon 38 26 11 65

Telefaks 38 26 55 62

Mobil 91 30 88 73

Nestleder:

Oddvar Petersen

Bertramjordet 22, 1251 Oslo

Telefon 22 62 33 72

Mobil 91 82 74 28

Epost ns-elle@online.no

Styremedlemmer:

Frode Steen Gunstensen

Moen, 6440 Elnesvågen

Telefon 71 26 50 82

Telefaks 71 26 50 82

Mobil 99 74 66 72

Epost frodegunstensen@c2i.net

Unni Jensen

Bjørnebyveien 19 A, 7025 Trondheim

Telefon 72 55 98 01

Telefaks 72 55 98 01

Epost u_jensen@c2i.net

Jens Olav Solli

Gamle Sandvigs vei 21

4816 Kolbjørnsvik

Telefon 37 01 11 25

Mobil 90 60 12 33

Varamedlemmer:

Leif G. Morland

Venusveien 40, 9024 Tomasjord

Telefon 77 63 95 96

William Leonhardsen

Ferjegata 5, 3187 Horten

Telefon 33 04 42 10

Jan Arne Dammen

Revefaret 47, 3033 Drammen

Telefon 32 88 55 07

Mobil 90 59 31 53

Epost arnedamm@online.no

Geir Werner

Norderhovgt. 34, 0654 Oslo

Mobil 90 95 38 35

Tor Østby

Hovsvei 146 A, 1769 Halden

Telefon 69 18 32 68

Innhold

Plastmyknere i arbeidslivet	5
Leve for sin løsemiddelskade eller leve med den	7
Norge fortjener å satse på hjerneforskning	9
Her en liten rapport fra vår Likemannsbåt	12
Likemannsarbeid – hvor langt skal vi gå?	12
SINTEF-rapport om organofosfater	14
Frykter ukjent yrkessykdom	18
Hvem er vi? Lokallag eller Fylkeslag?	20
Redd leveren med kaffe	21
Nytt fra lokallagene	23
Behov for innsats mot utslipp av miljøgiften bromerte flammehemmere	31
Mer av automatoverskuddet til frivillige organisasjoner	31
Diagnose eller behandling	32
Leserbrev	32
Uføretrygd – arbeidsinntekt - Friinntekt	33

A.L.F.s hovedstyre

Leder Lars Kristian Hille
Medlem av fagrådet
Økonomi - administrativt ansvar

Nestleder Oddvar Petersen
Medlem av fagrådet
Media- og prosjektansvarlig

Styremedlem Frode Steen Gunstensen
Leder for redaksjonskomiteen

Styremedlem Unni Jensen
Likemannsansvarlig

Styremedlem Jens Olav Solli
Lokallagskontakt

Varamedlem Leif G. Morland
Internett ansvarlig

Varamedlem William Leonhardsen
Lokallagskontakt

Varamedlem Jan Arne Dammen
Medansvar i redaksjonskomiteen

Varamedlem Geir Werner

Varamedlem Tor Østby
Likemannsansvarlig

Liv og lære

Verden er i stadig endring og vi mennesker endres i takt med utvikling, forskning og ikke minst en stadig tettere tilknytning mellom de forskjellige deler av vår klode. Stort sett er dette en positiv utvikling.

Men for oss som har levd noen år er det ikke bare positivt å se hva som skjer i samfunnet og den utvikling som skjer i regi av stadig nye «kos-ter»

I «gamle» dager sa vi at ting var «sikre som banken» – i dag er vel de fleste enige i at dette ikke er noen god målestokk for sikkerhet.

Vi hadde forsikringssselskap hvor den lokale forsikringsagent sørget for at vi var trygge i forhold til våre forsikringer og at vi fikk oppgjør når noe gikk galt – en følelse de fleste av våre medlemmer på ingen måte har i dag.

Og ikke minst var det «sikkert som banken» å jobbe innen det offentlige og vi forventet alle at «det offentlige» var en redelig og god støtte for alle – uansett hva som måtte skje.

Dette var verdier som gjorde oss relativt trygge og komfortable i våre daglige virkemål.

Hva har så skjedd?

For vår del må vi etter hvert anse offentlig virksomhet som verstinger i klassen når det gjelder bruk av uønskede og farlige stoffer, og ikke minst

vilje til å kvitte seg med disse produkter.

Vi ser sykehus og aldersinstitusjoner hvor de ansatte ikke på noen måte blir tatt på alvor når de utsettes for miljø helseskader, og hvor viljen til å rydde opp er mildest talt «laber»

Vi opplever at ledelsen er mer opp-tatt av å ha et godt forhold til sine leverandører, og at sykdom på disse – i hovedsak kvinnearbeidsplasser – avfeies med at det trolig er «hysteriske kvinnfolk i overgangsalder» og at når noen på slike arbeidsplasser får problemer så har dette en smitteeffekt ut fra psykologiske faktorer.

Hvem skal se etter at dette ikke forekommer? Jo, vi har flere offentlige aktører og lovverk for å sikre dette.

Vi har Arbeidsmiljøloven, Produktkontroll loven, Produktregisteret, Statens Forurensingstilsyn o.s.v., og vi har ikke minst gjennom 100 år, ARBEIDSTILSYNET.

Riksrevisjonen har hatt en gjennomgang av Arbeidstilsynet som ender opp med rapport hvor det rettes flengende kritikk både med kontroll, arbeidsmetoder, kompetanse og mulighet til faglig oppfølging.

Rapporten må nødvendigvis få et politisk etterspill når den skal behandles av Stortinget og når resultatene fra Arbeids- og Administrasjonsdepartementets evaluerings- og ut-

LEDEREN HAR ORDET

Lars Kristian Hille

viklingsprosjekt for Arbeidstilsynet forligger.

A.L.F. kjenner dette forholdet godt også i sammenheng med undersøkelser og utredning av våre medlemmer.

Det kan se ut for at vi har dårlig ekspertise på dette i Norge og vi har for liten kjennskap til dette blant leger, som igjen medfører feil konklusjon og uriktig diagnose.

Det er på høy tid at både arbeidstilsyn og legestand utvikler den lille ekspertise vi har til et forsvarlig nivå, slik at ofrene for den tiltagende pest av sykdom og skader på grunn av kjemisk påvirkning kan stoppes og i hvert fall på kort sikt – behandles riktig.

Og vi forlanger at både vi og våre medmennesker – som daglig utsettes for dette – nå blir tatt på alvor.

Vi vil ikke finne oss i at nyutdannede økonomer overtar styringen av samfunnet med regnemaskin – og at kravene til effektivitet er uten hensyntagende til de mennesker som blir direkte berørt av dette.

ALF vil følge dette med kritiske øyne fremover og vi vil ikke finne oss i at denne utviklingen fortsetter.

Frode Steen Gunstensen

Stress ned og nyt grillsesongen

Stress ned og nyt grillsesongen hørte jeg i flere varianter når det nærmet seg ferie.

Håper dere leserne av Syndrom har fått stresset ned i sommer, fått kost dere med mye grillmat og at dere har hatt mange dovne timer i sola. Dette er slik rekreasjon vi så sårt trenger vi som bor her oppe ved iskanten. Vi står da som kjent bedre rustet til å møte en ny høst og vinter, med alt som dette fører med seg av snørydding, slaps og minusgrader.

Vi som er engasjert i A.L.F sitt interessefelt har nå fått ladet batteriene, bygd opp krefter og pågangsmot til å ta fatt på en ny sesong med foreningsarbeid.

Redaksjonskomiteen for Syndrom hadde i likhet med mange andre en travel tid før ferien, med store oppslag i pressen. Dette førte blant annet til at Syndrom ble i overkant av det vi hadde tenkt. Bladet hadde som kjent 48 sider og med kun en annonse på en 1/2 side. Vi har ikke kommet i gang med salg av annonser slik vi hadde håpet på, men jobber med dette på flere felter.

Vi som jobber med bladet har fått mange fine tilbakemeldinger på det vi har gjort til nå. Dette er noe vi setter stor pris på. Vi vil herved rette en stor takk til dere som har motivert/bistått oss i dette viktige arbeidet. Vi vil gjerne gjøre bladet enda bedre, så gi oss gjerne tilbakemeldinger på hvordan vi skal få til dette. Som kjent er også negativ kritikk også av det gode. Så til dere som har bidratt i en eller annen form, ta til dere æren for de positive tilbakemeldingene som er kommet inn. Jeg håper også at flere lesere av Syndrom vil komme med innlegg i tiden fremover. Her har dere en mulighet til å nå alle de mange leserne

av Syndrom. Her kan vi lære av hverandre og dra nytte av andres erfaringer, så send inn ditt bidrag.

Økonomi og rammer er kjedelige greier for de fleste av oss, spesielt for oss som ikke ordner med tall i jobbsammenheng. Vi i Syndrom rammes også av dette, så vi må nok redusere bladet vårt med noen sider til vi kommer i gang med annonsesalg.

Vi i redaksjonen jobber for å få mest mulig blad ut av hver krone, og for å utvikle kunnskap og hente spisskompetanse der det er nødvendig.

Så et lite dikt fra en lokal skribent.

Og sommeren lever

*So sitt vi her igjen, slår av ein prat og minnest havet og eg.
Måtte sjå innom en tur i kveld og.*

*Verandakroken... i dag vart han for varm.
So fruen flytta med ned og ut på Atlanterhavsveien.
Til bobilmenneska... og havet.*

*Ein plass for oss sjølv og her kunne vi sitje, sakne og
pirke borti tankar.
Medan sommaren lever.*

Sakte let kvelden oss vere ifred.

Av Hans Farstad

Plastmyknere i arbeidslivet - risikovurdering av ftalater i EU

Ftalater er en gruppe plastmyknere som øker plastens fleksibilitet. Ftalater har fått stor oppmerksomhet i media de siste årene fordi de mistenkes å ha en hormonhemmende effekt. De kan blant annet forekomme i relativt store mengder i plastleketøy og i medisinske plastprodukter til blodoverføring, dialyse etc. Eksponering for ftalater forekommer også i arbeidslivet, både under produksjon av de rene stoffene og i fremstilling og håndtering av produkter som inneholder ftalater.

Av Jorunn Kirkeleit
Rådgiver, Statens arbeidsmiljøinstitutt
Artikkelen er hentet fra serien
«Forskere formidler» i Arbeidervern

EU arbeider nå for å øke informasjonen om kjemiske stoffer som er på det europeiske markedet og vurdere stoffenes risiko for mennesker og miljø. De vil gjennomgå alle kjemiske stoffer som ble registrert på EU/EØS-markedet før 1981. Fagfolk vurderer stoffenes helseskadelige effekter, beskriver eksponeringen og drøfter sannsynligheten for og konsekvensen av helseskadelig effekt ved dagens eksponering.

Ftalatene dibutylftalat (DBP), diisodekylftalat (DIDP) og diisononylftalat (DINP) er allerede vurdert. Dietylheksylftalat (DEHP) og butylbenzylftalat (BBP) er fortsatt under diskusjon. BBP, som Norge har rapportøransvar for, og DEHP vurderes også i inneværende revisjon av administrative normer. Norge har i dag en administrativ norm for DBP, DEHP, dietylftalat, dimeetylftalat og dioktylftalat på 3 mg/m³.

Bruksområder

Ftalater brukes særlig for å mykne plasstoffet polyvinylklorid (PVC).

Myk PVC blir brukt i gulvbelegg, tapet, plastfilm, maling, lim, tetningsmidler og bilpleieprodukter for å nevne noen.

Ftalater brukes også i overflatebehandling av lær og klær og i kosmetikk, særlig negleprodukter. Ftalater produseres i store volum. I EU er DEHP den mest brukte ftalaten. Bare i 1997 produserte disse landene 595 000 tonn DEHP. Bare 20 % av dette gikk til eksport, resten ble brukt innen EU-området. Trenden de siste tiårene viser imidlertid en redusert produksjon av DEHP, mens produksjonen for DIDP og DINP øker. På det norske markedet er det registrert ca. 442 tonn DEHP og 22 tonn BBP, i følge Produktregisterets tall fra oktober 2001.

Eksponering i arbeidsatmosfæren

Ftalater har lavt damptrykk og er lite flyktige ved romtemperatur. Produksjon av rene ftalater foregår i lukkede systemer, men eksponering kan forekomme ved for eksempel fylling av tønner og tankbiler og rengjøring og vedlikehold av utstyr. Under fremstilling av produkter som inneholder ftalater, som gulvbelegg eller flyteblåser, er det særlig innblan-

ding av stoffet og varmebehandling av PVC som gir den høyeste eksponeringen. Arbeidsprosesser hvor det dannes aerosoler kan også gi betydelig eksponering.

Ftalaters helseeffekter

Ftalater tas opp gjennom munn, lunger og i begrenset grad gjennom huden. Det vi vet om ftalaters opptak, nedbrytning og skadelige helseeffekter, vet vi hovedsakelig fra dyreforsøk der dyrene ble eksponert for ftalat gjennom munnen. I de få menneskestudiene vi har, har arbeidstakerne vært eksponert for en blanding av kjemikalier. Det er derfor vanskelig å benytte disse i vurderingen av ftalaters helseskadelige effekt.

Flere effekter som har oppstått hos forsøksdyr (gnagere) etter eksponering for ftalater, er av usikker relevans i risikovurderingen for mennesker. Gnagere og mennesker skiller seg noe fra hverandre i effektiviteten på opptak og nedbrytning av ftalater, og i fordelingen av stoffskifteprodukter i kroppsvev. I tillegg forutsetter noen skadelige effekter hos gnagere enkelte mekanismer som ikke har vært vist hos mennesker.

Effektene som har vært vist hos forsøksdyr ved de laveste eksponeringene for DEHP, BBP og DBP er skade på testikkel, forplantningsevne og foster. Mekanismen bak er ikke kjent, men ftalater mistenkes å ha hormonforstyrrende effekter. Den reproduksjonsskadelige og hormonforstyrrende effekten antas å være

relevant for mennesker. Forsøket tyder på at ftalater har en lav akutt toksisk effekt, og det har ikke vært vist at ftalater har en irriterende eller sensibiliserende effekt. Flere ftalater har ved høy konsentrasjon vist en tydelig skadelig effekt på lever og nyre hos gnagere, men relevansen er usikker for mennesker. EUs risikovurderingsrapporter konkluderer med at dagens kunnskap ikke gir holdpunkter for å si at ftalater er skadelige for genmaterialet. Det har vært vist at flere ftalater kan gi kreft hos rotter og mus. Relevansen av dette for mennesker diskuteres fortsatt blant forskere, men med bakgrunn i ny mekanisk kunnskap har EUs rapporter konkludert med at stoffene ikke er kreftfremkallende for mennesker. Ftalatenes DBP, DEHP og BBP har også en skadelig effekt på miljøet, særlig for vannlevende organismer.

Konklusjoner

Som en følge av det nevnte risikovurderingsprogrammet, har EU vedtatt at tre av ftalatenes (DBP, DEHP og BBP) skal klassifiseres som reproduksjonsskadelige. For to ftalater (DIDP og DINP) er helseeffektene ikke tilstrekkelig dokumentert til at stoffene ble klassifisert.

Rapporten om DEHP konkluderer med at det for arbeidstakere er behov for tiltak som kan redusere risikoen for reproduksjonsskadelig effekt og skadelig effekt på nyre. Dette gjelder ved produksjon av DEHP og ved fremstilling og bruk av produkter hvor DEHP inngår. Rapporten om DBP konkluderer med at det er behov for tiltak som kan redusere

risikoen for reproduksjonsskadelig effekt ved arbeidsoperasjoner hvor det dannes aerosoler av DBP. Konklusjonene for DIDP og DINP sier at det ikke er behov for å sette inn risikoreduserende tiltak utover de som allerede finnes. Rapporten for BBP er fortsatt under diskusjon.

Gjennom EØS-avtalen har Norge forpliktet seg til å implementere EUs regelverk på kjemikalieområdet. Norge deltar derfor i EUs arbeidsgrupper innen dette programmet, og i samarbeid med Statens forurensingstilsyn (ansvarlig myndighet) arbeider Direktoratet for arbeidstilsynet om å kartlegge og vurdere de ulike kjemiske stoffene. Statens arbeidsmiljøinstitutt er rådgiver på forhold som påvirker arbeidsmiljøet, mens Nasjonalt Folkehelseinstitutt er rådgiver innen toksikologi og eksponering for forbrukere. Produsenter og importører av kjemikalier er pålagt å rapportere all tilgjengelig informasjon om kjemikalienes helse- og miljøeffekter. Status for arbeidet, ferdigstilte og enkelte utkast av risikovurderingsrapporter og annen informasjon finnes på hjemmesiden til European Chemical Bureau (ECB), <http://ecb.ei.jrc.it>, i underkatalogen «existing chemicals». Det er viktig å være klar over at konklusjonene som trekkes i risikovurderingsrapportene baserer seg på dagens eksponeringssituasjon i Europa. Hvis et ftalat byttes ut med et annet vil det altså endre eksponeringsbildet og muligens også konklusjonen.

Arbeider du med isocyanater?

Isocyanater er svært helseskadelig. Det er viktig å være klar over hvorvidt man kommer i kontakt med disse stoffene. Det er en forutsetning for å kunne beskytte seg mot skadevirkningene.

Vi har utarbeidet en serie tematiser tilpasset ulike grupper og bransjer vi vet ofte kommer i kontakt med disse stoffene. Mye av informasjonen vil være felles på tvers av gruppene, så om du ikke finner akkurat din bransje eller oppgave listet opp, kan du likevel finne verdifull informasjon.

- Jobber du med skumplast eller isolérsaum?
- Jobber du med liming eller med limte detaljer og produkter?
- Jobber du med sveising?
- Arbeider du i byggebransjen?
- Arbeider du med maling eller lakkering?
- eller med malte og lakkerte produkter?
- Arbeider du i et bilverksted?
- Arbeider du i elektronikkindustrien?

Vi jobber også med å få i stand en sjekkliste du kan gå gjennom, dersom du er usikker på om du er i kontakt med isocyanater. Sjekklisten vil publiseres her når den er ferdig.

Kilde: «Forskere formidler» i Arbeidervern

Leve for sin løsemiddelskade eller leve med den

Fra Else i A.L.F Telemark

Vi hadde en stor opprydding i papirhaugene våre forleden, en mengde skriv som for lengst var uaktuelle, og kunne kastes og gi sårt tiltrengt plass til det bevaringsverdige. Plutselig stod vi med et brev i handa som vi straks gjenkjente. Det er skrevet for flere år siden av en løsemiddelskadd bioingeniør fra Haukeland Sykehus. Det er sikkert mange som enda husker saken om de 3 bioingeniørene der som ble så sterkt løsemiddelskadet. Vi husket at da vi fikk brevet følte vi oss provosert og mektig irriterte. Slik snakker en ikke til folk som har det vondt nok fra før. Men etter at vi ble kjent med Edith Søråas, og fikk vite om den helt ufattelige innsatsen hun hadde gjort med å bedre sin egen skjebne ble det klart for oss at hun måtte få si dette. Fra å være en syk plante nærmest, som måtte mates og kles på, til å bli en usedvanlig flink jente, det gikk ikke av seg selv. Riktignok visste hun at hun aldri kom i jobb mer. Men en eneste setning satt fast i hodet hennes – «jeg gir meg ikke». God pianist hadde hun vært, alt var borte, men hun satte seg ved pianoet hver dag, og prøvde å ta tre anslag etter hverandre, om og om igjen i dager, uker måneder, og hun prøvde på alle måter som virket helt uoppnåelige, men klarte svært mye. Nå lever hun et bra liv og er engasjert i Røde Kors. Hvis noen skulle kunne sende et slikt brev som det

lokallagene fikk for lenge siden, ja så måtte det være Edith.

Dette skrev hun:

Leve for sin løsemiddelskade eller leve med den.

Det er viktig å bevare sitt selvbilde, aldri miste troen på seg selv. Vi i LFFL trenger selvtillit, for mangler den blir det ofte i stedet overdreven selvopptatthet. Selvsagt ønsker vi alle å lykkes, ingen liker nederlag. Opplever vi seier får vi også kraft og energi. Når vi har lykkes med noe så får vi lyst til å fortsette.

Holder unnskyldningene våre bestandig?

- Jeg har ikke tid
- Jeg har ikke krefter
- Jeg husker ikke noe lenger
- Jeg er trøtt og sliten

Vi skal være forsiktige med å lulle oss inn i vanskeligheter og begynne å leve for dem. La oss erkjenne:

- Jeg har ikke lyst

To ting må en ha – tid og energi, og har du lyst så har du tid og energi, for det er lysten som driver mennesket. Har du lyst, og om du også lykkes, da kommer gleden – og det er viktig! Den som ikke har glede i seg har heller ingen andre noen glede av. Ikke la dårlige unnskyldninger hindre deg i å komme videre. La gå, du er

elendig, fortvilet og føler deg motløs. Men du bare MÅ ha en positiv oppfatning av deg selv. Forskjellen i din tidligere styrke og den nåværende svakhet ligger ikke i din løsemiddelskade, den største og viktigste forskjellen ligger i den enkeltes selvbilde.

Ikke undervurder deg selv, overlat det til andre!

Still deg spørsmålet: Hva skal jeg gjøre med livet mitt, hvordan verdsetter jeg egentlig meg selv? Selv om du må leve med reduksjoner er livet en åpenbaring. Det er ulikheten i livene våre som skaper utvikling og fremskritt. Som vi vet – det er ikke bare en kunst å gi – en må også kunne ta i mot. Invester i deg selv – DET er viktig fordi DU er viktig. Ta frem skaperevnen din – alle har noen slike. Tenk over: Hva har jeg alltid hatt lyst til men ikke tid til? Når du nå har tid, så begynn å gjøre det du har lyst til.

Gå i gang! Ikke tillat deg selv å komme med motforestillinger og unnskyldninger!

At du ikke lenger kan jobbe er slett ingen ulykke, se på det som en gave fra himmelen og en ny sjanse for deg, for nå har du sjansen til å gjøre det du har lyst til. Når du gjør noe har du det godt – og den som ikke gjør noe har det vondt. Det er i hvert fall sikkert! Dersom du ikke gjør det du ønsker er du en tosk. Du KAN

IKKE vente på at inspirasjonen skal komme! Begynn, så kommer inspirasjonen! Det er fine miljøer en kan finne utenom arbeidsplassen også, skapende miljøer, hjemme eller andre steder. En ting er veldig vanlig – å føle at en har noe en gjerne ville ha sagt i forsamlinger eller i selskapslivet, men en tør ikke.

BARE SI DET! Tenk bare «at lykkes jeg ikke så er lidelsen på tilhørernes side». Er du taus blir selvbildet nedbrutt. Pass deg for tanken – ingen har bruk for meg lenger. Den tanken er livsfarlig. Tenk heller: Hvorfor skal andre bruke meg, jeg kan jo bruke meg selv!

Fortiden er det mest likegyldige vi har, det er nåtiden og fremtiden som teller. Let med lys og lykte etter for deg positive ting. Det vil kunne stable på bena både lystfølelse, begeistring og handlekraft.

Ta gledene på forskudd.

90 % av bekymringene blir det ikke noe av. Gled deg over det du

har igjen isteden for å bekymre deg over hva du har tapt. Vi må ikke la skadene og trygden bli livsmålet, men lære oss og glede oss over både usikkerhet og foranderlighet.

Enda en gang:

Ta gledene på forskudd.

Få gledene i hus.

Legg ut små depoter du kan ta frem i løpet av dagen.

Prøv å få gleden som livsform.

Vi må gå lystveien i livet skal vi klare oss.

Er et menneske glad får det alle fordeler.

Vi må ikke miste livet og livsgnisten fordi vi ikke har lært oss kunsten og se oss om etter gleder.

Slik skrev altså Edith til lokallagene, og som før nevnt, hun har ikke selv kommet sovende til noe, hun har kjempet innbitt, noe av kraften har sikkert også ligget i genene hennes, tror vi

i A.L.F. Telemark

Reseptfrie legemidler utenom apotek

Det er for tiden ute til høring om det skal åpnes for salg av reseptfrie legemidler i dagligvarehandelen.

I dag er det bare apotek som kan selge legemidler. Nå foreslår Helsedep. unntak for enkelte reseptfrie legemidler, slik at det også blir tilgjengelig i dagligvarehandelen.

Formålet er å bedre tilgjengeligheten. Den økte konkurransen vil kunne medføre rimeligere priser til oss forbrukere.

Mange av de mest benyttede reseptfrie legemidlene er med på listen som legemiddelverket har foreslått kan selges i dagligvarehandelen.

Det er lagt stor vekt på hensynet til forbrukernes sikkerhet. De må oppbevares fysisk utilgjengelig for kunden, og det foreslås en aldersgrense på 18 år.

Det tas sikte på at reformen trer i kraft i løpet av annen halvdel av 2003.

jad

Nytt system for blå resepter

Fra 3.mars 2003 trer ett nytt prissystem inn for medisiner på blå resepter. Dette for at flere skal velge det billigste alternativet, når det finnes like medisiner til forskjellig pris.

Folketrygden refunderer heretter en såkalt indekspris. (En gjennomsnitts markedspris for medisiner med samme virkestoff). Ordningen gjelder for medisiner mot magesår, blodtrykksreducerende legemidler, allergimedisiner og enkelte antidepressiva.

Vi som pasienter betaler som tidligere kun egenandelen. Men er preparatet som legen har foreskrevet dyrere enn indeksprisen, og du insisterer på å få det, må du selv betale mellomlegget.

Og det kan ikke føres på egenandelskortet, så det må du dekke helt og fullt selv. Men, og dette er viktig: Har legen skrevet en reservasjon om at det ikke skal utleveres noe annet produkt, da refunderer Folketrygden beløpet på vanlig måte.

Dette systemet skal stimulere apotekene til å levere ut de billigste produktene blant likeverdige medisiner. Heretter vil du nå bli spurt på apoteket om du ønsker et rimeligere legemiddel enn det legen din har foreskrevet. Sier du ja får du en likeverdig medisin til indekspris, og du betaler kun egenandelen som før.

jad

Norge fortjener å satse på hjerneforskning

Hjerne- og nervesykdommer er blant de vanligste årsaker til sykehusinnleggelser. Samtidig samler norsk hjerneforskning den fremste vitenskapelige kompetanse. Den bør få full politisk støtte, skriver dekanene ved de fire medisinske fakulteter - Gunnar Bovim ved NTNU, Stein A. Evensen ved Universitetet i Oslo, Rolf Reed ved Universitetet i Bergen og Georg Sager ved Universitetet i Tromsø.

INTERNASJONALE EVALUERINGER av norsk medisinsk og helsefarlig forskning er entydige: For lite faglig lederskap, for små og spredte forskningsmiljøer og for liten vilje til å satse på fag der Norge har både fremragende miljø- og forskningsmessige fortrinn.

Forskningsplanen NevroNor som nylig ble lagt frem av landets fire medisinske fakulteter, er svar på flere av disse utfordringene. Planen er til behandling i Norges forskningsråd, men bør også settes på den politiske dagsorden. Den omhandler nevrovitenskapelig forskning og tar utgangspunkt i tre forhold: landets behov, eksisterende kompetanse og nasjonale fortrinn. Mange fremragende forskergrupper har bidratt.

En internasjonal evaluering av biofaglig forskning i Norge trakk frem nevrobiologi som ett av to meget sterke forskningsfelt i landet. Nylig har Forskningsrådet med bistand fra universitetene etablert to Sentre for fremragende forskning (SFF) innen feltet. Senter for hukommelsesbiologi i Trondheim og Senter for molekylær biologi og nevrovitenskap i Oslo fikk støtte fordi de er blant de dyktigste forskningsmiljøene i landet – uavhengig av sektor.

HJERNEN ER KROPPENS MEST KOMPLISERTE organ med 100 milliarder nerveceller,

mer enn 3 millioner kilometer nervetråder og utallige (én million milliard) innbyrdes kontaktpunkter eller synapser. Komplekse handlinger, tanker og følelser utspiller seg i hjernens mylder av kjemiske og elektriske signaler. De fleste dager i livet tar vi dette for gitt.

Hjernen er fascinerende – og sårbar. Nesten hver tredje nordmann vil rammes av sykdom i dette organet; det kan være Alzheimers sykdom, Parkinsons sykdom, hjerneslag, schizofreni, depresjon, multippel sklerose m.m. Migrene regnes av de fleste snarere som plage enn sykdom, like fullt hemmes livet til mange.

Avstanden mellom det vi i dag kaller nevrologiske sykdommer og psykiatriske sykdommer, avtar etter som forskningen gir oss nye innsikter i genetiske forhold, nervesystemets funksjoner og sykdomsmekanismer. Sykdommer i hjerne og nervesystem er blant de vanligste årsaker til sykehusinnleggelser i Norge, og hyppigheten øker med økende alder i befolkningen.

Ifølge Verdens helseorganisasjon WHO går hver fjerde helsekrone til slike sykdommer. Hva bør vi som nasjon foreta oss for å møte disse helseutfordringer? Jo, vi bør sikre oss kompetanse slik at vi kan etablere gode helsetilbud!

DE BESTE HELSETILBUDENE er basert på god forskning. Det er bred enighet om at landets forskning bør oppjusteres. Målet er at Norge i løpet av et par år skal anvende like mye ressurser på forskning som gjennomsnittet i OECD-landene. For å nå målet må vi gjøre et nasjonalt løft på ca. 8,5 milliarder kroner årlig fra dagens nivå.

Behovet gjenspeiles i at morgendagens pasienter vil forvente en helsetjeneste med høy kompetanse, ikke minst for sykdommer i nervesystemet. Hyppigheten av Alzheimers sykdom vil i løpet av de kommende 30 år trolig dobles fra dagens 40000 pasienter, med helsekostnader oppunder 30 milliarder kroner. Til å håndtere veksten av sykdommer i nervesystemet trenger landet forskning som kan redusere hyppigheten, styrke behandlingen av dem som rammes, og sikre best mulig rehabilitering.

En satsing på nevrovitenskapelig forskning vil utnytte våre fremragende forskergrupper, bidra til å bygge broer mellom grunnforskning, klinikk og forebyggende tiltak, stimulere tverrfaglig forskningssamarbeid og nasjonal arbeidsdeling.

Helsedepartementet har signalisert interesse for å videreutvikle slikt forskningssamarbeid. Norske miljøer skal være likeverdige samarbeidspartnere med grupper i EU og USA for å generere internasjonale forskningsressurser og øke kompetansen. Det er ikke nok for Norge å importere medisinsk forskning fra utlandet. Det er faktisk vanskelig for en nasjon å utnytte resultater av andres forsk-

ning hvis man ikke selv har noen som driver aktivt i feltet.

HAR NORGE ANDRE SÆRLIGE FORTRINN?

Ja, vi har vært flinke til å sikre samvirke mellom basalfaglige og kliniske miljøer ved universitetssykehusene.

Dette understrekes ved at bygg for biologiske basalfag i Bergen er lagt vegg i vegg med Haukeland universitetssykehus.

I Tromsø ligger universitetets medisins- og helsefagbygg og Universitetssykehuset Nord-Norge i broforbindelse, i Trondheim bygger man et integrert universitetssykehus med basale og kliniske miljøer innimellom hverandre.

I Oslo ligger det dominerende miljø i hjerneforskning vegg i vegg med Rikshospitalet.

Dessuten er avstanden mellom medisinske fagmiljøer og andre, for eksempel de psykologiske, liten. Dette bør vi utnytte i større grad fremover. Selv om de norske fagmiljøene hver for seg ikke er blant de største, kan kombinasjoner av ulike kompetanse bringe frem originale teorier som supplerer dagens kunnskap.

NevroNor har også gunstige forutsetninger ved at det norske bosetningsmønsteret er relativt stabilt. Vi har gode forskningsregistre og ganske oversiktlig bruk av helsetjenester. Fremmøteprosent og mulighet for oppfølging bidrar til at flere av de store befolkningsundersøkelsene rangerer i internasjonal toppklasse. Mange problemstillinger, særlig knyttet til sammenhenger mellom ulike eksponeringer og store sykdomsgrupper, er vanskelig å belyse uten slike undersøkelser. I oppfølgende studier kan vi endre behandlingen for hyppige sykdommer. Selv mindre justeringer

har store medisinske og økonomiske konsekvenser. Da er det viktig at slike endringer gjøres på godt vitenskapelig grunnlag.

HVORFOR MER FORSKNING PÅ HJERNEN

når forskningen på dette område allerede står sterkt? Burde ikke de medisinske dekaner heller gå inn for et felt hvor det står skralt til?

Svaret er enkelt: at det står bra til, er en forutsetning for vår støtte som forklart ovenfor. I tillegg kommer at forskerne innen hjerneforskning selv demonstrerer vilje til nasjonalt samarbeid, noe vi ser på som særlig fortjenstfullt.

Det er ikke første gang dekanene gir støtte på slikt grunnlag, forrige gang var i anledning av FUGE-satsingen. FUGE står for funksjonell genomforskning, og representerer et nasjonalt løft for å studere sammenhengen mellom identifiserte gener og den funksjon genet har.

FUGE er et godt eksempel på fruktbart samarbeid mellom forskningsmiljøene og politiske myndigheter. Basert på tydelig prioritering og arbeidsdeling mellom miljøene i Norge ga man et løft til medisinsk, marin og biologisk grunnforskning som nasjonen vil nyte godt av i mange år. Gjennom programmet med et omfang

på ca. 150 millioner kroner årlig vil dyktige forskere avdekke sykdomsmekanismer, utvikle nye behandlingstilbud, stimulere oppdrettsnæring og skape arbeidsplasser.

VI NOTERER MED EN VISS BEKYMRING

at tiltak som NevroNor og FUGE er uvanlige i norsk medisinsk forskning. I hvert fall er det sjelden at slike initiativer ber om de medisinske fakultetenes hjelp. Vi vil gjerne gjøre lignende fremstøt for andre områder som dokumenterer samme vilje og mulighet for forskningsgjennombrudd.

Skal satsingen ha mulighet til å bidra på en merkbar måte, bør omfanget være en økning på noe under 2 prosent av den forskningsopptrappingen landet skal ha, dvs. 100-150 millioner kroner pr. år. I 2004 bør NevroNor startes opp med en bevilgning på 50 millioner kroner, organisert etter modell fra FUGE. Da forpliktet forskningsmiljøene til høy kvalitet og samarbeid.

NevroNor er altså en satsing Norge trenger nå, og som vi har spesielle forutsetninger for å lykkes med, kompetanse til å gjennomføre og med stor medisinsk og samfunnsøkonomisk betydning.

Kilde: Aftenposten

Tegn abonnement på SYNDROM

Tidskrift for Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F)

Navn _____

Adresse _____

Postnr/-sted _____

Fire utgaver i året. Abonnementspris kr 100,- pr. år.

Utgivelser: 30. mars, 30. juni, 30. september og 15. desember

Sendes A.L.F, Postboks 9217 Grønland, 0134 Oslo

Kurs i prosjektarbeid A.L.F

Det er avviklet kurs i prosjektarbeid for resten av lokallagsledere som ikke var med på det første kurset.

Ansvarlig for gjennomføring av kurset denne gang var Geir Werner.

Et slikt kurs er av det matnyttige slaget, da dette ble en inspirasjon til Lokallagslederne til å tenke nytt (prosjekter). Da er det viktig at det blir gitt opplæring i hvordan man går fram i denne prosessen. Fra planlegging, via økonomistyring, til gjennomføring og evaluering av prosjektet.

Noen hadde vært borti dette før, men er du ny i faget og ikke har drevet med slikt i jobbsammenheng, er kurs som dette veldig bra. Det kom fram ideer til prosjekter under gruppearbeidet som kan bli satt ut i livet, som er til vurdering av A.L.F.

Noe som også er viktig er det å møte andre lokallagsledere. Både på selve kurset og i den sosiale delen slik at en kan få ta del i andre sine lags erfaringer, og bli inspirert til å prøve nye ting uten å begå de store tabbene.

A.L.F bør søke midler til stadig å avholde kurs for lokallagene, da dette høyner kompetansen og ikke minst inspirasjonen til å drive foreningsarbeid for A.L.F

For det er ikke tvil om at en av årsakene til at lagene har vansker med å få nye medlemmer inn i styret for å ta et tak er at de er usikre på egne evner.

De er jo svært få av oss som har lyst til å tabbe seg ut, når det kan unngås ved å takke nei til å ta på seg verv.

Sylvi Gunstensen, Grethe Lian og Ole Stiansen.

På vegne av de som var på kurs vil jeg takke Geir for arbeidet han la ned i dette, og håper han er i gang med planlegging av nye kurs.

Takker også deltagere for en trivelig tur med en flott sosial ramme rundt kurset.

v. h. Frode

Geir Werner

Jan Bjørn Isaachsen og Leif G. Morland.

Frode S. Gunstensen og Sylvi Gunstensen.

Jenny H. Hadland og Bjørn-Erik Reiersen.

Ole Stiansen

Grethe Lian

Her en liten rapport fra vår Likemannsbåt

Vel overstått sommer med masse godt vær for de fleste av oss og nye krefter til å begynne en ny høst og vinter.

I siste Syndrom etterlyste vi søknader til våre likemannsmidler på kr. 35 000 til fordeling for lokallagene år 2003. Vi har fått 8 søknader til dags dato og håper at de som ikke har søkt kommer med sine søknader så snart som mulig. Vi etterlyste innslag for hvordan dere avholdt deres likemannsmøter/kurs, men vi har enda ikke fått noen innslag og ideer fra dere til nå (så vi venter fremdeles).

Her i Sør Trøndelag har vi vært på likemannstur/kurs til Bergen med Hurtigruten som ble en suksess for både nye og gamle likemenn. Emil Wærnes, vår likemannsansvarlig og støtte her i Sør Trøndelag, hadde innlegg. Alle var enig om at turen var vellykket og at vi fikk god tid til å snakke sammen og fikk opplysninger og erfaringer på våre problemer.

Så lykke til nye og gamle likemenn i alle våre lokallag med dette arbeidet, som er så viktig og som kan hjelpe våre medmennesker i deres hverdag.

Med hilsen Unni

Likemannsarbeid – hvor langt skal vi gå?

Mange av de situasjoner vi havner i under vårt arbeid i ulike sammenhenger stiller spørsmål og fremtvinger veivalg.

I forbindelse med likemannsarbeid havner vi også i valg-situasjoner hvor vi som hjelpere må ta valg i samråd med de mennesker vi forsøker å hjelpe, hvor valgene kan ha stor betydning for disse videre i saken.

I vårt arbeid som likemenn og hjelpere ligger det klart at vi IKKE skal være fagfolk, men medmennesker som hjelper og støtter i vanskelige situasjoner.

For min egen del har jeg havnet i ulike former for denne typen «hjelparbeid» gjennom en menneskealder, både privat og via konfliktråd.

Fellesnevneren er sunt bondevett og etter hvert erfaring.

Med erfaring kommer også et ønske om mer konkret informasjon og rettledning fra nettopp – fagsiden.

Det som kjennetegner faglitteratur er at den ofte er skrevet på et språk som ligger nokså langt utenfor vår dagligtale, og følgelig gir store muligheter for feiltolkninger.

I en sak jeg har arbeidet mye med kom det opp spørsmål om Billighetserstatning.

Jeg har søkt på kryss og tvers uten å finne brukbar informasjon om dette og kom tilfeldig over en bok skrevet av: tidligere stortingsrepresentant og jurist **Ane Sofie Tømmerås**, og den heter:

BILLIGHETSERSTATNING – OG ANDRE OFFENTLIGE ERSTATNINGS ORDNINGER.

Boka er utgitt på Universitetsforlaget og omhandler i tillegg til billighetserstatning også:

- Voldsoffererstatning
- Pasientskadeerstatning
- Naturskadeerstatning

Og midlertidige ordninger som:

- Erstatning for urettmessig overvåking
- Jødebo oppgjøret
- Erstatning til krigsfanger
- Romani-folket
- Pionerdykking i Nordsjøen

Boka er skrevet lettfattelig og med stor grad av historikk i tillegg, og den kan sterkt anbefales – også for den som ønsker å vite litt mer om mye.

Observer/Mandal

Fra ekstraordinært fagrådsmøte i Trondheim 19. juni.

Fra venstre: Yrkeshygieniker Halvor Eirikstein, OFS, nestleder A.L.F Oddvar Petersen, overlege professor dr. med. Bjørn Hilt, Arbeidsmed. avd. St. Olavs Hospital, advokat Roger Foyen, Oslo, forsker Unni Bratt, Arbeidsmed. avd. St. Olav Hospital, sosionom Gladys Sanchez, NHF sentralt, advokat Kjell Inge Ambjørndalen, Oslo, leder A.L.F Lars Kristian Hille. 1. amanuensis Olav Bjørseth, NTNU og trykkesjef Knut-Owe Karlsen, Oslo, var ikke til stede.

Satsingsområde 2002-2006:

Kjemisk helsefare

I følge tall fra produktregisteret, er det registrert om lag 25.000 helsefarlige kjemikalier i Norge. Dette er en fordobling i løpet av de siste 10 årene. Hovedmengden av de registrerte stoffene har allergifremkallende, etsende og irriterende egenskaper, eller er løsemidler som kan medføre skader på sentralnervesystemet. Eksponering for kjemiske stoffer skjer i alle hovedsektorene i arbeidslivet, for eksempel ved kontakt med rengjøringsmidler eller maling og lakk, i form av metallstøv, fibre, organisk støv, løsemiddeldamp, plantevernmidler og plastkjemikalier. Statistikk over yrkessykdommer viser at det er

spesielt mange arbeidstakere som pådrar seg lunge- og luftveisproblemer eller hudplager som skyldes bruk av kjemiske stoffer.

Eksempler på bransjer der det er høy risiko for at arbeidstakerne blir eksponert for kjemiske stoffer, er bygg- og anlegg, bergverksdrift, verkstedindustrien, helsesektoren, produksjon av trelast og møbler, og kjemisk industri.

Arbeidstilsynet har de siste årene hatt flere aksjoner for å forebygge kjemisk helsefare. Dette vil også være tema under den europeiske arbeidsmiljøuken 2003, i tillegg til at etaten planlegger en større kampanje med oppstart i 2003.

Relevant informasjon

Det finnes en rekke publikasjoner og informasjonssider om kjemikalier og kjemisk helsefare, bl.a.:

- Kjemikalier i arbeidsmiljøet
- Rot i kjemikaliene?
- Databladforskriften
- Stoffkartotekforskriften
- Temaside om isocyanater
- Temaside om plantevernmidler
- Temaside om HMS-datablader
- Temaside om stoffkartotek
- Administrative normer for forurensning i arbeidsatmosfæren

Kilde: Arbeidstilsynet

SINTEF-rapport om organofosfater

I juni 2003 ble det avholdt en rundebordskonferanse om helserisiko knyttet til organofosfater hos Oljedirektoratet i Stavanger. En rapport etter konferansen er nå utarbeidet. Foruten status i saken, tar rapporten opp både kortsiktige og langsiktige tiltak for å redusere en mulig helserisiko ved bruk og håndtering av organofosfater. Rapporten oppsummerer i tillegg ansvarsforhold knyttet til gjennomføring av de ulike tiltakene.

SYNDROM gjengir statusbeskrivelsen i rapporten. Rapporten kan i sin helhet leses på Oljedirektoratets nyhetssider.

Av Olav Bjørseth, NTNU og Truls Paulsen

Organofosfatsaken – statusbeskrivelse

Dette kapittelet tar for seg de ulike elementene som inngår i organofosfatsaken og gir en kortfattet beskrivelse og vurdering av status.

Organofosfater i hydraulikk- og turbinoljer

Hydraulikkoljer/-væsker er en gruppe sammensatte produkter med en kompleks kjemisk sammensetning. De har et bredt anvendelsesområde blant annet innen tradisjonell industri, sjøfart, i landbruks- og anleggsutstyr, innen luftfart og i offshore-industrien. Det er to hovedtyper oljer/væsker – mineraloljebasert og syntetisk. De mineraloljebaserte er de mest utbredte. De mest utbredte syntetiske hydraulikkoljene består av syntetiske hydrokarboner, polyolestere, polyglykoler og fosfatestere.

Organofosfater tilsettes for å forbedre bruksegenskapene, spesielt smørende egenskaper under høyt trykk og temperatur og for å hindre avleiringer pga. slitasje. Det ble hevdet på konferansen at det kunne være stor variasjon i tilsatt mengde organofosfater – uten at variasjonsbredden ble angitt nærmere. Trikresylfosfat (TCP) er det

mest brukte additiv i slike oljer. TCP består av flere ulike isomere med ulike egenskaper og toksisitet.

- Tri-orto-kresylfosfat (TOCP, CAS-nr 78-30-8) er den mest toksiske av disse variantene. TOCP er klassifisert i henhold til Merkeforskriften som giftig. Dette innebærer at kjemikalier som inneholder mer enn 1 % TOCP merkes giftig, men som helseskadelig hvis innholdet av TOCP er lavere enn 1 %. Det hevdes fra bransjehold at innholdet av TOCP i oljene er redusert siden 1950-tallet (spesielt i turbinoljene), men dette er ikke dokumentert.
- TCP fri for TOCP (CAS-nr 78-32-0) er klassifisert som helseskadelig og kjemikalier skal merkes helseskadelig dersom TCP-innholdet overstiger 5 %.
- TCP (CAS-nr 1330-78-5) er en uspesifisert blanding av alle isomere. Den uspesifiserte varianten er ikke oppført i stofflisten som er merkeforskriftens eksempelliste. Det har derfor vært vanlig praksis at bruk av dette produktet ikke medfører merking.

Det er ikke kjent i hvor stor grad selskapene kjøper denne uspesifiserte varianten eller om de kjøper den varianten som er fri for

TOCP. Det er nærliggende å tro at det er den uspesifiserte varianten som benyttes i Norge. Det er sannsynlig at isomere av mono- og di-kresylfosfater også forefinnes i blandingen uten at vi har funnet data på dette.

Merkepraksis for den uspesifiserte isomerblanding kan etter vår oppfatning bryte med kravene i merkeforskriften. Stofflisten i merkeforskriften er en eksempelliste. Det påhviler en særskilt plikt for produsent/importør å ha tilstrekkelig informasjon om kjemikalier og benytte relevant kompetanse for å kunne klassifisere dem korrekt.

Vi kjenner ikke til om det er andre nevrotoksiske tilsetningsstoffer i disse oljene. Når det gjelder termisk dekomponering er det ved modellforsøk vist at syntetiske esterturbinoljer som inneholder TCP kan danne et nevrotoksiske stoff, trimetylolpropanfosfat (TMPP) Ellers er det funnet liten dokumentasjon i litteraturen om hvilke komponenter som kan dannes ved slik termisk nedbrytning (STAMI-rapporten)

Forekomst av produkter som inneholder organofosfater

På bakgrunn av det vi vet i dag virker det nesten umulig å framskaffe pålitelige tall for omsetning/bruk av organofosfater i norsk industri. Dette skyldes flere forhold:

- Rapporteringen til Produktregisteret er mangelfull mht innhold og antall produkter
- Mangelfull historiske deklarasjoner av slike stoffer i Produktregisteret.
- Produktdatabladene er ofte mangelfulle mht additiver tilsatt i små mengder.

Norsk Petroleumsinstitutt har heller ikke en detaljert oppdeling av sin statistikk i ulike produkter.

Endringer av hydraulikk/turbinoljer og tilsetninger over tid

Ut fra den litteratur som foreligger er det vanskelig å si om hydraulikkoljer/turbinoljer har endret seg over tid, og om det er ulike oljer i bruk i ulike land. Det er imidlertid naturlig å tenke seg at man har forsøkt å optimalisere effekt/økonomi ved bruk av slike systemer, og at det av den grunn er foretatt visse endringer.

På rundebordskonferansen ble det opplyst at man har redusert bruken av Zn-forbindelser i slike oljer ut fra utslippskrav til ytre miljø rundt 1990. Det ble hevdet å ha ført til økt mikrobiell aktivitet i hydraulikksystemene, og dette kan teoretisk føre til nedbrytning av organofosfater (og andre stoffer) eller økt temperatur i systemene med økt mulighet for termisk degradering. Vi kjenner ikke omfanget av dette, men det illustrerer at man må undersøke mange aspekter når man innfører krav/endringer.

Det ble hevdet fra bransjehold at man nå har en høyere renhet på produktene slik at toksiske effekter pga forurensninger er redusert, men vi har ikke sett en dokumentasjon på dette. Helseeffekter av eksponering for organofosfater De mest undersøkte forbindelser er organofosfater benyttet i plantevernmidler og krigsgasser. Organofosfater hemmer kolinesteraser ved å reagere med enzymets aktive sete. Den vanligste effekten er hemming av acetylkolinesterase som fører til en opphopning av acetylkolin med påfølgende økt og vedvarende nerveaktivitet. Symptomer på forgiftning kan være hodepine,

kvalme, svimmelhet, skjelving, bevissthetsforstyrrelser, svetting, spytt- og tåresekresjon, kramper, magesmerter, koma og død.

Noen organofosfater kan forårsake nerveskaden organofosfatindusert forsinket nevropati (OPIDN). Man mener at organofosfatet hemmer enzymet nevropati target esterase (NTE) som man tror påvirker transport av næringsstoffer og energibærende molekyler fra cellekroppen til nerveenden. Det er rapportert at man må ha 50-70% hemming av NTE for at den toksiske virkningen skal være av betydning. Effekten av OPIDN er sviktende evne til å samordne muskelbevegelser (ataksi), og lammelse som ikke viser seg før 7-28 dager etter eksponering..

Kronisk organofosfatindusert nevropsykologisk forstyrrelse (COPIND) er en betegnelse på et spenn av nevrologiske og nevropsykologiske symptomer. Sykdomsbildet inkluderer diffuse plagersom hodepine, mental utmattelse, depresjon, angst og irritabilitet, nedsatt konsentrasjonsevne og årvåkenhet, svekket informasjonsbehandling og psykomotorisk hastighet, hukommelsestap og språkforstyrrelser. Eksponering for lave doser av organofosfater over lang tid kan forårsake COPIND.

Veldig forenklet kan man si at de alvorligste effektene er at stoffene ødelegger nervesystemet ved å blokkere det fine ledningsnett i kroppen som overfører nerveimpulser til kroppens muskler. For mer detaljert informasjon henvises det til STAMI-rapporten

Risikogrupper

Det er en rekke yrker hvor man kan komme i kontakt med hydraulikk- og turbinoljer. Dagbladet (27. april) har en lang liste

over risikoyrker. Typiske yrker er flymekanikere/teknikere, maskinførere, rørleggere, offshore mekanikere/teknikere, maskinister/pumpemenn, kranførere og bilmekanikere.

I følge Arbeidsmiljøskaddes Landsforening er det innrapportert ca 300 personer som har mistanke om at de har fått en helse-skade ved å arbeide med hydraulikk- og turbinoljer. Fra de innkomne rapportene kan man foreløpig si følgende:

- De fleste som har rapportert er eldre menn (> 50 år) som har arbeidet innen sjøfart/maskinrom i mange år – vanligvis mer enn 15 år. Flere er i dag pensjonister, så eksponeringen har hovedsakelig foregått flere tiår tilbake i tid.
- Andelen av personer med skriftlig eller muntlig diagnose MS er stor – over 40 % i det foreliggende materialet. Vi kjenner ikke detaljene ang diagnosene enda, men antar at vi får en bedre oversikt når materialet er ferdig bearbeidet.

Det er kjent at hydraulikksystemer og -utstyr kan være konstruert uheldig slik at vedlikeholdsarbeid kan gi høy eksponering. Prøvetaking av olje under trykk og mulig eksponering av fører av mobilkraner ombygget for norske forhold ble nevnt som et eksempel.

Tidligere skiftet man vanligvis ikke kjeledress etc. hvis denne ble gjennomtrukket av hydraulikkoljer. I slike situasjoner kan trolig eksponering gjennom hudopptak være betydelig.

På konferansen ble det nevnt at oljearbeidere flere ganger har rapportert at «vi klør av sengetøyet». Undersøkelser viser at organofosforforbindelser brukes som

flammehemmere i sengetøy, kjeledresser etc. Pusteluft (fra kompressorer) kan også inneholde organofosfater hvis man ikke har kontroll med luftkvaliteten. Organofosfater kan også inngå i myggoljer etc. Dette kan innebære vil si at enkelte arbeidstakere kan bli utsatt for eksponering gjennom åndedrett og hud store deler av døgnet. Det er ikke vurdert hvor stor denne eventuelle tilleggseksponeringen er.

Eksponering- og risikovurdering

Det er ikke foretatt eksponeringsmålinger for organofosfater, så vi kjenner verken konsentrasjoner i innåndingsluft (aerosoler, damp) eller hudopptak i dagens situasjon eller fra tidligere tider. Det er heller ikke kjent at det er foretatt risikovurderinger knyttet til organofosfater i hydraulikk- og turbinoljer av selskaper som bruker disse produktene. Det er krav til gjennomføring av risikovurderinger av kjemikalier i Forskrift om vern mot kjemikalier på arbeidsplassen (kjemikalieforskriften). (www.arbeidstilsynet.no/regelverk/forskrifter/fors566.html)

Det avtegner seg et bilde når det gjelder eksponeringssituasjonen for organofosfater som gjør den svært kompleks og som gjør at den har flere likhetstrekk med andre saker. Slike komplekse eksponeringssituasjoner er gjerne karakterisert ved:

- vanskelig å fastslå eksponeringsdose/tid for en hendelse
- vanskelig å fastslå eksponeringsdose/tid for en yrkesperiode
- vanskelig å vurdere type opptak (hudopptak, innånding, begge deler)

- vanskelig å vurdere interaksjoner med andre stoffer i arbeidsatmosfæren/oljen

Slike eksponeringssituasjoner stiller store krav til strategi, metodikk og kompetanse for å klarlegge reell eksponering.

Samlet vurdering av status

Etter rundebordskonferansen er hovedinntrykket følgende:

- Det er manglende kunnskaper om hvilke organofosfater som inngår i hydraulikk- og turbinoljer og hvor store mengder som tilsettes. En egnet statistikk over forbruk av de ulike typene oljer mangler, og data om relevante historiske endringer mangler.
- Merking, informasjon i HMS-datablader og deklarerer til Produktregisteret er mangelfull og kan være i strid med regelverket.
- Hydraulikk-systemer og utstyr har i en del tilfeller designmessige svakheter som kan medføre eksponering for personell som er ansvarlig for drift og vedlikehold av systemene.
- Det er mangelfulle kunnskaper og mulig risiko knyttet til organofosfater Arbeidspraksis, bruk av personlig verneutstyr mv kan være utilstrekkelig og medføre unødvendig eksponering.
- Eksponerings- og risikovurderinger knyttet til organofosfater mangler både for dagens situasjon og fra tidligere aktiviteter. Det foreligger noe kunnskaper om eksponering for hydraulikkoljer generelt som er relevant.
- Det foreligger svært begrensede kunnskaper om sammenheng mellom eksponering for organofosfater i hydraulikk- og turbinolje og helseeffekter.

- Begrensede data om termisk dekomponering av organofosfater og dannelse av høytoksiske forbindelser indikerer at dette er en relevant problemstilling.
- Mikrobiell vekst i hydraulikk-systemer kan være årsak til helseplager.
- Arbeidstakerne kan ha ekstra eksponering i dag pga mer bruk av organofosfater som brannhemmer i sengeklær, madrasser, kjeledresser etc.
- Det foreligger hos Arbeidsmiljøskaddes Landsforening en oversikt over ca 300 personer som setter sin sykdom i forbindelse med organofosfat-eksponering. Man må regne med flere etter hvert som saken blir kjent. Det er så langt ikke utført noen faglig vurdering av dette datagrunnlaget.
- Det kan ikke utelukkes at organofosfater i hydraulikk- og turbinoljer kan være årsak til de helseeffekter, jf STAMIs konklusjon.

Listen er ikke komplett, men viser klart at det er vesentlige kunnskapshull med en innbyrdes logisk sammenheng som gjør det vanskelig å trekke bastante konklusjoner. Dette var det enighet om på rundebordskonferansen og man var også enige om at det var viktig å komme i gang med samordnede tiltak på mange områder så snart som mulig.

Oljedirektoratet og Direktoratet for arbeidstilsynet vil på grunnlag av rapporten utarbeide en handlingsplan for myndighetenes oppfølging av saken.

Det var en gang . . .

Det var en gang at dyra i den store skogen bestemte at nå måtte noe gjøres for å løse problemene i den moderne verden, for de var jo i ferd med å ta overhånd snart. Lik menneskene hadde de det klart for seg at skal en oppnå noe må en begynne med barna. Det er den eneste veien å gå, og de startet en skole, og de valgte et skolestyre. Styret besto av en bjørn, en grevling og en bever, og et pinnsvin som mente seg egnet til å være lærer, ble så ansatt som det. Pensumet skulle være å lære å springe, svømme og fly. For å gjøre det hele greiere for læreren skulle alle elevene undervises i samme fag. Anda var den flinkeste i svømming, faktisk dyktigere enn selve læreren – pinnsvinet – men når det gjaldt å fly var hun langt under middels, og når det gjaldt å springe gikk det helt galt. Fordi hun var så dårlig til å springe fikk hun ekstratimer, så mens de andre elevene drev og svømte måtte anda øve seg i å springe. Da hun hadde trenet på dette en stund ble hun så trøtt i svømmeføttene sine, at det endte opp med LITE GODT i svømming når karakterer skulle gis. Ekornet fikk mange poeng i klatring, men han ble så frustrert når han skulle fly. Læreren forlangte nemlig at han skulle starte FRA bakken, mens han selv ville fly fra tretoppene og NED. Så han overanstrengte seg, og etter en tid var karakterene i klatring dårligst mulig, og det var lite å

skryte av når det gjaldt å springe også.

Ørnen var et problembarn, og det ble den straffet for. I klatretimene nådde hun tretoppene adskillig raskere enn de andre, men det var det da at hun ville gjøre det på sin egen måte. Dermed ble hun satt i OBS-klasse.

Når det gjaldt å springe startet kani-
nen som klassens beste elev, men den fikk nervesammenbrudd i svømmetimen.

Da skolen var slutt for året så var det en abnorm ål som ble klassens beste elev. Den var svært flink til å svømme, og kunne også klatre, springe og fly lite grann. Gjennomsnittresultatet ble derfor best og ålen fikk æren av å holde talen på eksamensfesten.

Præriehunden hadde ikke fått adgang til skolen fordi skolestyret ikke ville godkjenne graving som fag. Så derfor sendte præriehunden ungene sine i lære hos en grevling. Villsvinet gjorde det samme og så startet de sin egen skole. Dette viste seg å gå veldig fint.

Men den skolen som skulle løse problemene i den moderne verden, den måtte nedlegges. Lettelsen var stor hos de utmattede elevene. De grep hverandre i labber, haler og der det egnet seg best, dannet ring, danset og sang: «Nå gleder alle hjerter seg...»

Dette er det Else Andrén som deler med leserne av Syndrom.

I DAG

Det er jo blitt en måte å vinkle livet på og si at resten av det har første dagen nå. I dag skal du begynne å ta de tusen skritt den første dag du vender nytt blad for livet ditt. Men kanskje du isteden skal se en annen veg og si at denne dagen er siste dag for deg. Da blir det mindre viktig med pirking, mas og kiv å vinkle smått som ergrer mot barn og ekteviv. Det som du da vil finne er hva det er som teller og er helt sentralt i livet fremfor bagateller.

Kaare Willy Pettersen

LEGEFRAKKEN INGEN RUSTNING

Jeg kom til deg som pasient, og meget hurtig ble vi kjent, utgangspunkt blant annet gikt som også snart ble litt om dikt.

Jeg så hos deg ved første blick at du har sansen for lyrikk, og tråden ble et knyttet bånd der sjelene går hånd i hånd.

Et dikt har dyp og grunn og brodd der sjelen er vårt ekkolodd, ordets kraft ga åndsfusjon i særegen konsultasjon.

Min takk til deg som ikke trakk en grense ved din legefrakk, men våget tusen øyeblikk på våre sjelers nærtrafikk.

Kaare Willy Pettersen

Er det deg?

Jeg hørte tett ved meg et spørsmål:

«Er det deg?»

Jeg svarte henne straks at:

«Ja, det her er meg»!

Men hennes «er det deg» var ikke ment for meg.

Hva skjedde der og da?

Slik gikk det hele til:

Hun stod på Karl Johan

og snakket i mobil.

Kaare Willy Pettersen

Frykter ukjent yrkessykdom

Harry Stiegler Brevik er overbevist om at han og tre andre turbinteknikere fra Statfjord A-plattformen har fått helseødelagt av turbin- og hydraulikkoljer i jobben.

Av Asle Hansen

Jeg våkner grytidlig hver morgen med en knusende hodepine. Hele venstre side av kroppen er nummen, sier Harry Stiegler Brevik. Han hadde sin siste arbeidsdag på Statfjord A-plattformen i Nord-sjøen i 1987.

- Store mageproblemer førte dessuten til at jeg måtte fjerne tykk-tarmen for tre år siden. Dette har gitt meg kronisk diaré med relaterte plager som dehydrering og utmattelse, sier han. Siden 1992 har Brevik kjempet en ensom kamp for å få godkjent sin og kollegers helsetilstand som en yrkessykdom. Foreløpig til ingen nytte.

Krever helsekartlegging

Nå vil både fagforeningen og bedriftshelsetjenesten kartlegge problemet for å finne ut om man kan stå overfor en hittil ikke akseptert yrkessykdom i Norge som gir seg utslag i store nevrologiske seinskader.

Turbin- og hydraulikkoljer inneholder en gruppe giftige kjemiske forbindelser som er ukjent for de fleste i Norge, såkalte organofosfater.

Stoffene er tilsatt oljene for å gi dem spesielle smørende, tempe-

raturbestandige og brannhemmende egenskaper.

- Vi har mistanke om at det kan være en sammenheng mellom disse stoffene og flere tilfeller av blant annet nevrologiske skader hos flymannskap og offshore-ansatte. Også andre yrkesgrupper som befatter seg med disse oljene kan være utsatt, sier yrkeshygieniker Halvor Erikstein i Oljearbeidernes Fellessammenslutning (OFS).

Fjorårets OFS-kongress vedtok denne resolusjonen: «OFS krever at det blir full gjennomgang av arbeidsmiljø og helsekartlegging av personer som har vært/er eksponert for turbin- og hydraulikkoljer som inneholder organofosforforbindelser.»

Sårbart nervesystem

- Helsekadene er svært sammen- satte. De alvorligste effektene er at stoffene ødelegger nervesystemet ved å blokkere for nerveimpulser til kroppens muskler, sier Erikstein.

- Noe av det lumske med enkelte av disse stoffene er at symptomer som lammelser og nedsatt førlighet kan oppstå først flere uker etter eksponering. Derfor kan dette lett bli oversett som årsak til sykdom hos personer som har jobbet med disse oljene, sier han.

Fikk MS-diagnose

Harry Stiegler Brevik var den første av fire turbinteknikere på Statfjord A som fikk store helseproblemer. I 1992 tok han opp

kampen for seg selv og tre andre kolleger som har pådratt seg store nevrologiske seinskader. Etter åtte års kamp, i 2000, fikk han Statoil til å lage en arbeidsplassbeskrivelse og melde forholdet til Oljedirektoratet som mulig yrkesskade.

Brevik har, i likhet med en av de andre skadde, ikke fått noen klar diagnose. Torleif Johnsen og den siste av de fire er diagnostisert som MS-pasienter.

- Jeg bestrider på det sterkeste at jeg har multippel sklerose. Jeg er yrkesskadd etter å ha vært i kontakt med farlige kjemikalier i oljer, sier Torleif Johnsen (45). Også han er fullstendig arbeidsufør og sliter med dobbeltsyn, vanskeligheter med å gå og lammelser i armer og bein.

Fikk 100 000 av Statoil

Høsten 2002 hadde yrkeshygieniker Halvor Erikstein i OFS et møte med bedriftslege Reidunn Ulland von Brandis i Statoil om eksponering for organofosfater kunne ha betydning for de skadde. Statoil har ikke vurdert denne type kjemiske forbindelser.

En måned seinere sendte Statoil et brev til Brevik om at de vil gi ham «en kompensasjon for utlegg og tidsforbruk» han har hatt i sin årelange kamp. Han fikk 100 000 kroner, og Statoil «anser selve saken som ferdig behandlet».

Grundige undersøkelser

Bedriftslege Reidunn Ulland von Brandis kan ikke utelukke at

Brevik og kollegene er blitt syke av arbeidet, men på tross av grundige undersøkelser har det ikke vært mulig å påvise en slik sammenheng. Dette er grunnen til at forgjengerne i bedriftshelsetjenesten ikke meldte saken til Oljedirektoratet, mener hun.

- Dette skapte en beklagelig utrygghet, men hadde ingen reell betydning for saken. Det er liten vits i å melde inn en helt ukjent yrkessykdom, sier von Brandis, som viser til at det er en lang prosess å få godkjent en ny yrkessykdom.

- Det krever at man har et visst antall mennesker som har vært eksponert for det samme, og at disse igjen har samme type sykdomsbilde, sier hun. I januar begynte Statoil å granske problemstillingen.

- På grunn av uroen omkring tilsetningsstoffene i hydraulikkoljene har vi startet en kartlegging av forekomsten av disse organofosfatene. Noen ganske få av disse stoffene er kjent for å gi negativ effekt på nervesystemet, sier legen.

Rikstrygdeverket har fastslått at Breviks sykdomsbilde ikke er godkjent som yrkesskade. Han har frist til i mai å legge fram saken sin, som skal opp for trygderetten.

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening oppfordrer folk som frykter de er blitt syke etter kontakt med turbin- eller hydraulikkoljer, til å ta kontakt på telefon 24 10 24 00.

Kilde: Dagbladet

PS! Harry Stiegler Brevik er medlem av A.L.F Møre og Romsdal

ADVOKATFIRMAET

NORMAN & CO ANS

ETABLERT 1878

Helge Husebye Haug
Kjell Inge Ambjørndalen
Jane M. Ytreøy
Ida K. Bøen

M.N.A

E-mail: advokatfirmaet@norman-co.no
www.norman-co.no

PERSONSKADE
YRKESKADE
PASIENTSKADE
FORSIKRING
PROSEDYRE

Kontoradresse:
Huitfeldtsgt 4
0253 Oslo

Telefon
22 12 11 80

Telefaks
22 12 11 90

Hvem er vi? Lokallag eller Fylkeslag?

Når jeg tok over som lokallagsleder/fylkesleder i Vestfold som da het LFFL hadde jeg ikke på forhånd noen erfaring med denne type organisasjon. Jeg visste at vi var tilsluttet NHF, men ikke på hvilken måte, for det var ikke tradisjon i vår lokale forening å ha kontakt med NHF. Derfor forholdt jeg meg til vårt hovedstyre som våre overordnede i vår organisasjon.

Jeg bet meg merke i at vi noen ganger ble kalt fylkeslag og andre ganger lokallag. Dette ble for meg viktig og avklare på grunn av søknader på midler fra det offentlige var avgjørende om vi var lokallag eller fylkeslag. Etter en del frustrerte telefoner til hovedstyret og NHF sentralt, tok jeg kontakt med Fylkeskontoret i NHF Vestfold. Der ble jeg godt mottatt og fikk

god forklaring på hvordan ting henger sammen.

Altså! NHF er vår hovedorganisasjon som har flere diagnosegrupper som medlemmer, deriblant A.L.F. Norges Handikapforbund har også fylkeslag.

Diagnosegruppene blir da lokallagene til fylkeslaget i NHF. Fylkeslagene i NHF har ansvar overfor diagnosegruppene at de fungerer på best mulig måte.

Når det gjelder våre lokallag i A.L.F, så opererer vi fylkesvis, derfor opererer vi som fylkeslag når det gjelder søknader på midler som er fylkesdekkende.

Henvend dere derfor til de respektive fylkeskontor i NHF og bedem informere dere om søknader og søknadsfrister vedrørende offentlige midler som dere kan søke

på. De kan også være behjelpelig med å forme søknader.

Dette her er meget viktig for å få midler til å øke aktivitetene i de respektive lagene.

*Vennlig hilsen
William Leonhardsen
Lokallagskontakt*

Advokatfirma Roger Foyn MNA

- Yrkesskader
- Pasientskader
- Trafikkskader
- Strafferett
- Familie arv/skifte

Tollbugt 24, 0157 Oslo

Telefon: 22 42 59 20

Telefaks: 22 42 62 12

**Rådm. Halmrasts vei 18 (Gågata)
1337 Sandvika**

Telefon: 67 55 02 65

Telefaks: 67 54 81 01

E-post: rogfo@online.no

Redd leveren med kaffe

Av Vegar K. Vatn

Dårlig samvittighet fordi du drikker mye kaffe? Slutt med det. Tre til fire kopper kaffe om dagen kan nesten halvere risikoen for å få skrumplever ifølge en ny studie fra Folkehelseinstituttet. Mer enn 50.000 nordmenn er blitt undersøkt i studien som har vekket oppmerksomhet internasjonalt. Resultatet viste at tre kaffekopper om dagen minsker sjansen for å dø av skrumplever.

Til og med storkonsumenter av alkohol, som i utgangspunktet har en forhøyet risiko for å utvikle skrumplever, minsker risikoen for å dø av skrumplever ved å drikke kaffe.

I følge forskerne bak studien er det uklart hva som er grunnen til sammenhengen.

- Hvorfor kaffe har denne beskyttende effekten er ikke klarlagt, sier forskerne bak studien, Aage Tverdal og Svetlana Skurtveit.

Det har trolig ingenting med koffein å gjøre, siden andre koffeinholdige drikker som te, ikke har den samme effekten, skriver Folkehelseinstituttet på sine hjemmesider.

Men det er over 400 aktive stoffer i kaffe som kan være mulige kandidater. Dr. Tverdal mener at

kaffe trolig beskytter levercellene, siden andre studier har vist sammenheng mellom inntak av kaffe og et senket blodnivå av enkelte leverenzymmer. Høye verdier av disse enzymene indikerer lever-skade.

Personene som deltok i den opprinnelige helseundersøkelsen ble spurt om de drakk kaffe, og i så fall hvor mye. I løpet av de påfølgende 17 årene døde 4.207 av forsøkspersonene. Bare 53 av disse døde av skrumplever. Ved sammenligning av kaffevanene i den gruppen som døde av skrumplever med vanene i den store gruppen som ikke hadde denne dødsårsaken, fremkom det en klart beskyttende effekt av kaffedrikkingen.

Kilde: Mozon.no, 19.08.2003

Falsk beskjedenhet

Dette skjedde på en skole i Trøndelag, der de hadde fått en ny elev. Frøken spurte hvor eleven kom fra, men guttungen kikket i gulvet uten å svare.

«Kan du ikke fortelle oss hvor du kommer fra da!» sa frøken. Fortsatt ikke en lyd fra eleven. «Det er da ikke farlig å si hvor man kommer fra, selv er jeg fra Molde», sa frøken.

Etter dette svarte eleven: «Jeg kommer fra Konnerud»!

«Det kunne du vel sagt med en gang».

«Jo da, men jeg syntes det var for galt å begynne å skryte allerede første dagen», kom det forsiktig fra eleven.

jad

Reaksjoner

Du kommer kjørende og en bil kommer kjørende hurtig fra en sidevei, og du må foreta en unna manøver for å unngå kollisjon. Du reddet altså den farlige situasjonen, og lenger ned i gata får dere rødt lys. Antagelig har du mest lyst til å spørre om han er blind, eller vise fingeren. For du er «selvfølgelig» irritert.

Den andre føreren går ut av bilen og kommer bort til deg og sier: «Takk for at du reddet situasjonen med din dyktige kjøring, jeg må få be om unnskyldning».

Hva svarer du da? Kanskje «jo bra det ikke smalt», og sitter skamfull der med dine arge tanker. Eller kanskje det er du som kom fra sidevegen?

jad

Her kommer fem nye av i alt 50 triks forsikringselskapene bruker for å få deg i forsikringsoppgjør. Flere følger i neste nr. av Syndrom

Slik blir du flådd i forsikringsoppgjør

Her er et utvalg av 50 triks som det kan tenkes at forsikringselskapet vil bruke ett eller flere av. Vi råder deg til å sjekke at ingen av disse triksene blir brukt på deg.

Av Lars Olav Skårber

31. Manglende kvitteringstrikset

De som blir skadet har nesten aldri tatt vare på kvitteringer for pådratte utgifter. Selv om du likevel har krav på dekning hvis du kan sannsynliggjøre at du har hatt utgiften, sier forsikringselskapet at du ikke kan få dekket utgifter som ikke er dokumentert med kvitteringer.

32. Restarbeidsevne-trikset

Trikset er aktuelt hvis du blir ufør. Det viser seg at erstatningene blir dramatisk redusert dersom det legges inn i beregningene at du vil tjene et halvt eller et helt grunnbeløp ved siden av trygden. Det er grunnen til at forsikringselskapet vil legge stor vekt på å få deg til å godta og legge inn det

forsikringselskapet kaller «et minimum av restarbeidsevne» i beregningene.

33. Familie-trikset

Når inntektssvikten kommer etter skaden har du ikke råd til å leie inn hjelp til å utføre arbeid i hjemmet eller til vedlikehold av hus, hytte eller bil som du ikke lenger makter å utføre. Du blir sannsynligvis nødt til å søke hjelp fra familie og venner. Selv om det juridisk sett er klarlagt at det skal betales erstatning også for slik innsats, prøver forsikringselskapene seg med at ubetalt arbeidshjelp fra familie og venner ligger innenfor innretningsplikten slik at det ikke kan ytes erstatning.

34. Tvist om alt ved prosess-trikset

Forsikringselskapet skriver at tilbudet ikke gjelder ved prosess,

og at det ved prosess blir tvist om skaden er årsak til plagene dine. Selv om forsikringselskapet vet at det blir utbetaling uansett, blir du satt under skikkelig press fordi du forespeiles at du kan komme ut med lavere eller ingen erstatning hvis det blir rettsak.

35. Raskt og minnelig oppgjør-trikset

Du tilbys et beløp, men bare under forutsetning at det godtas som et raskt og minnelig oppgjør. Noen ganger setter også forsikringselskapet en dato som akseptfrist. Du tror naturlig nok at du har fått et gunstig tilbud fordi forsikringselskapet gjerne vil ha saken unna, slik at du bør slå raskt til. I virkeligheten er dette bare en standardfrase som ofte brukes. Oppgjøret du oppnår hvis forhandlingene fortsetter er normalt bedre.

Ny adresse?

Etter hver utgivelse kommer det, om ikke i sekker, en del Syndrom i retur. Årsaken er som regel at medlemmer flytter uten å gi melding om ny adresse.

For å unngå stopp i leveringa av bladet, må dere derfor fylle ut kupongen på side 46 i bladet. Sørg også for at den gamle adressen følger med når du sender inn kupongen til A.L.F

Det er ikke redaksjonen i Syndrom, men medlemsavdelingen i NHF som holder oversikt over navn og adresser til dem som mottar bladet. Men det er først og fremst A.L.F som skal ha beskjed om flytting og andre endringer. Vi vil samtidig be pårørende om å melde fra om dødsfall til A.L.F. Da vil bladet bli stoppet.

Red

A.L.F Vest-Agder i Jubileumsåret 2003

A.L.F Vest-Agder ble startet i 1993 mandag 19. april i «Arbeideren» i Kr.sand. Helge Holme-gård, Lars Kr. Hille og Odd Even- sen var ildsjelene som fikk laget i gang. Navnet den gang var Lands- foreningen for Løsemiddelskadde Vest-Agder. Laget vokste og har nå ca. 60 medlemmer.

En del av virksomheten til Laget er å drive sosialt samvær og akti- viteter for medlemmene. I jubile- umsåret er dette ikke noe unntak.

Jubileumsfesten gikk av stabelen fredag 9. mai på Mones vertshus i Mandal. Ca 20 medlemmer hadde meldt seg på til festen. For anledningen var Hugo Uteng (med trekkspill) engasjert som festle- der. Med god mat, hyggelig vert- skap, og en engasjert festkomité (Janethe Vatne og Gudny Peder- sen) og gode A.L.F-venner ble festen vellykket og minnerik. Som det går frem av bildet ble Odd, Helge og Lars Kr. hedret for sin innsats i A.L.F Vest-Agder gjennom alle disse årene.

Tur til Göteborg ble avviklet før- ste helgen i august. 10 medlem- mer møtte opp i Kr.sand fredag ettermiddag og gikk om bord i båten som skulle føre de til Sve- rige. Båtturen i seg selv er en

Hedret for sin innsats.

Noen av deltagerne på årets grillfest.

opplevelse. Mye god mat, hygge- lige mennesker, og god stemning, og et mannskap som gjorde det beste de kunne for oss. Vi benyt- tet anledningen i Göteborg til bl.a. å gjøre et besøk på Liseberg. Søndag ettermiddag var vi tilbake i Kr.sand, slitne men fulle av gode opplevelser, med ønske om at det blir en lignende tur til neste år.

Grillfest hjemme i hagen hos Helge og Borgny Holmgård gikk av stabelen i et nydelig sommer- vær. Det var ikke mulig å få øye på en sky på himmelen. Nesten 30 mennesker med stort og smått var samlet rundt grillene. En stor takk til Helge og Borgny for den flotte grillfesten i Holum.

Det kommer også et julemøte (julebord) i år. Dette er noe som vi kommer tilbake til senere.

Dette er de sosiale aktiviteter vi har hatt i jubileumsåret. Vi er stolte over at så mange av våre medlemmer kommer og deltar aktivt til fellesskapet. **MEN?? Det er plass til flere medlemmer på våre samlinger.** Vi som har

Helge i arbeid ved grillen.

vært medlemmer i laget noen år ønsker at flere skal komme og være sammen med oss. Er det ønsker om andre former for akti- viteter så si fra.

Jeg vil gratulere A.L.F Vest-Ag- der med 10-årsjubileet og ønske laget lykke til med arbeidet frem- over. Tenk hvis arbeidsmiljøet ble så godt for den enkelte at det ikke var behov for A.L.F?

Hilsen Bent Bentsen

A.L.F. avd. Sør-Trøndelag Vårtur til Bergen med hurtigruta

Vi la ut fra Trondheim kl.10.00 fredag 30. mai. Været kunne vært bedre, men det kunne også vært utrolig mye verre. Vi visste dessuten at det ville bli bedre etter hvert, og det ble det.

Vi var 21 personer som dro ut, og vi var faktisk 21 personer som kom tilbake også. Alle var strålende fornøyd med turen. Det eneste lille minus som kan nevnes, var mangelen på dansemusikk om bord. Det var bryllup med 80 gjester til stede og de kunne også tenkt seg litt dansemusikk, men pytt pytt, vi hadde det moro læll.

Vi arrangerte også et likemannsmøte på turen fra Trondheim. Grethe, Emil, Reidar, Unni og Bjørn hadde alle interessante ting å fortelle.

Emil Wærnes informerte litt om likemannsarbeidet fra starten i 1986. Han berømmet også B. Brustad for godt turarbeid.

Unni Jensen snakket om behovet for omsorg til de pårørende til de som er skadd.

Bjørn Jensen refererte litt fra årsmøtet i Stavanger.

Reidar Stallvik snakket litt om fylkeslagets møte på Selbusjøen Hotell.

Grethe Lian tok opp sammenslåingen med avd. Nord-Trøndelag. Tilslutt ble ALF-sangen fremført med stor innlevelse – før vi gikk ut i baren.

Fra Fløien. Fra venstre: Bjørn Brustad (i svart skjorte), Bjørn Jensen, Stein H. Bådsvik, Karl Brustad, Randi Nilsen, Else Stallvik og Reidar Stallvik.

Vi var innom Kristiansund, Molde, Ålesund, Torvik, Måløy og Florø før vi kom til Bergen ca. kl. 14.30 på lørdag. Undertegnende var forresten oppe kl. 04.30 ved ankomst Måløy for å se på solformørkelsen som skulle skje denne lørdagsmorgenen. Det var meg og noen få utlendinger som var våkne på denne tida, men det var ikke så mye å se på utenom den flotte naturen. Bergen viste seg fra sin beste side, strålende sol og iskald Hansa-pils. De fleste i vårt selskap tok Fløi-banen til toppen for en liten matbit og mer Hansa-pils.

Vår eminente studieleder og kanonfotograf Bjørn Brustad, med nytt digitalkamera, sutra litt over at det omtrent ikke var mulig å få tatt et bilde uten at folk satt med et glass i handa. Det er for-

resten noe han tar opp etter alle våre utflukter. Han kunne vel ha stått opp ved Måløy kl. 04.30 lørdag morgen. Da kunne han tatt bilde av sin kjedelige bror, lys våken, uten et glass i handa. Nemlig.

Velkommen til Bergen. Emil Wærnes, Inger Overland, Roar Sivertsen og Karl Brustad.

NYTT FRA LOKALLAGENE

Etter 5,5 timer i Bergen ble kursen satt nordover igjen. Lørdagskvelden kom og gikk og plutselig så var det natta. Det ble nok noen runder i baren før man køyet, og så våknet man rask og frisk i Ålesund.

Etter en liten time gikk turen inn i Geiranger-fjorden og en helt utrolig naturopplevelse ventet oss og de 150 tyskerne som hadde kommet om bord i Bergen. Mange av dem gikk i land i Geiranger og tok buss over fjellet, ned Trollstigen før de kom om bord igjen i Molde. De, tyskerne, er et snedig folkeferd. Ikke særlig lett å temme. Når døren til matsalen åpner om morgenen, er det som, ja, en slags invasjon. Det er ingen ting som står foran dem som kan stoppe dem. En eldre dame ble sprunget overende uten at de engang vurderte å sakne farten. Når de først hadde funnet seg et bord, så betraktet de det bordet som sitt eget private bord for evig og alltid. I hvertfall for resten av turen.

Etter den tredje natta om bord, la vi til kai i Trondheim kl. 08.00 mandag morgen. Vi var fremdeles 21 stykker fra vårt selskap. Og som det heter: «Vi var alle enige om at det hadde vært en fin tur.»

Karl Brustad - sekretær

Sosialt samvær i baren.

Likemannsmøte. Reidar Stallvik.

Likemannsmøte. Emil Wærnes.

Karl mater måker i Geirangerfjorden.

Kultur i Sandefjord

30. august hadde A.L.F. Vestfold stand ved kulturmønstringen i Badeparken i Sandefjord. Flere diagnosegrupper deltok sammen med alle typer foreninger. Det var sang, dans, teatergrupper og orientalsk matlaging for å nevne noen av aktivitetene. Vi rigget oss opp med partytelt. Stekte vafler og kokte kaffe til publikum som ville høre på oss. Vi leverte ut «Veiviseren» til de som var interesserte og vi håper på at det kan komme flere medlemmer i foreningen etter dette. Ellers fikk lokalforeningen fra N.H.F. stille ut sammen med oss. Dette ble et positivt samarbeid da de kjente mange av de forbigående og kontakten ble bedre med publikum. Vi fikk også mer avlastning, slik at dagen ikke ble altfor slit-som.

Tore Hansen og Gunn Perry.

Har du noe på hjertet – del det med andre!

Send ditt bidrag til redaksjonen, så kan vi la andre medlemmer av A.L.F dele dine erfaringer.

Praktiske opplysninger:

Skriver dere på PC, send en diskett eller per e-post.

Adresse:

E-post: frodegunstensen@c2i.net

Post: Moen, 6440 Elnesvågen

Telefon/-faks 71 26 50 82

Vårtur med Kiel-fergen for medlemmer av Akershus lag

Turen ble som planlagt en hygge- og informasjonstur med stille og fint vær på hele turen. God mat og drikke og ikke minst, opplevelsen av tidlig vår med en tur på byen i Kiel.

Vårt miniseminar på hjemturen ble noe kortere enn vi hadde tenkt på grunn av overbooking fra rederiets side.

Men vi fikk da gjennomført noe av seminaret vårt, styret hadde satt opp en del punkter som vi ønsket at deltakerne skulle vurdere og komme med kommentarer på.

Det ble fokusert på at innbydelsene i fremtiden må være mer presise når det gjelder informasjon om hvordan tilbakemelding og innbetaling skal foregå, samt at deltakerne på fremtidige turer bør få skriftlig bekreftelse med relevant informasjon og giroblankett for innbetaling av egenandel. Ellers var innbydelsen grei nok.

Våre åpne informasjonsmøter med dagens rutiner har alt for liten oppslutning. Det ble diskutert om vi i tillegg til skriftlig innbydelse skal ringe til den enkelte?

Vårt siste åpne møte i Ski, med arbeidstilsynet hadde skuffende liten oppslutning til tross for mye annonsering og grundig forarbeid.

Burde vi ha presisert bedre, hvilke parkeringsmuligheter det var på stedet. Det er muligheter for at det samme arrangementet kan gjennomføres i Lillestrøm hvis styret finner det hensiktsmessig.

Det kom frem under seminaret at vi kan få et fast bidrag til medlemsavisen vår i fra trygdekontoret på Ski, og det er opp til redaktøren å tilpasse denne informasjonen, og ta kontakt med vedkommende.

Distribusjon av informasjonsbrosjyren vi har fått laget ble debattert, og vi ble enige om den skal distribueres til lokale trygdekontorer, legekontorer biblioteker og apoteker. Det er det enkelte medlems ansvar at dette settes i verk. Styret har fått et passende antall for utdeling. Den skal også deles ut på ulike opptreningsinstitusjoner og i første omgang er den sendt til Godthaab i Bærum. Den skal også sendes til Cato-senteret og til Rauland.

Det vurderes å sende den ut til bedrifter, så vi skal søke bistand gjennom LO-systemet.

Vi har 15-årsjubileum 15. oktober og det ble diskutert sted og tid for jubileumsfeiringen. Det kom forslag på Beitostølen, Pers og Sanderstølen. Dette blir en oppgave for tur- og festkomiteen. Det vurderes felles transport og egenandelen bør ligge på ca 400 – 600 kroner pr. person til medlemmer med følge.

Valg av ukedager eller helg vil være et kostnadsspørsmål og det kan også ha betydning for de som har et arbeid å passe.

Styret trenger synspunkter fra dere, for at flest mulig kan få anledning til å bli med på feiringen.

Det ble anbefalt å gi ut medlemsavisen 4 ganger i året. Navneendring bør vurderes slik at navnet står mer i stil med det nye navnet på foreningen. Hvis vi sender avisen ut til bedriftsklubber bør det lages en innmeldingsblankett i avisen.

Bingovaktene 11. – 30. juni ble fordelt og styret har hovedansvaret for gjennomføringen. Det bru-

Husk at vi som holder på med Syndrom har tidsfrister å forholde oss til. Så har du noe som skal være med i et spesielt nr. så er vår frist fire uker før utgivelsesdato. Da må vi ha deres innlegg noe før dette. Syndrom kommer ut 30. mars, 30. juni, 30. september og 15. desember.

Red.

Faglig møte i Kristiansund

Det ble den 2. juni avholdt faglig møte i Kristiansund for medlemmene i A.L.F Møre og Romsdal nord for Moldefjorden.

Tilsvarende møte er planlagt i Ålesundsområdet til høsten. Frammøtet var lavere en vi på forhånd hadde håpet på; kanskje skyldes det været som var helt fantastisk denne kvelden.

Et par nye fjes hadde likevel dukket opp, noe som var hyggelig å se.

Temaet for møtet var våre rettigheter i forhold til trygdeetaten og Aetat.

Leif Prestvik fra fylkestrygdekontoret i Møre og Romsdal åpnet møtet med å orientere litt om etaten i Møre og Romsdal med sine 38 lokalkontor.

Vi fikk videre en gjennomgang av våre rettigheter, som Særfordeler ved yrkesskade med beregninger, Stønader og helsetjenester, Grunnstønad og Hjelpstønad, Stønad til gravferd, Sykepenger, Rehabilitering, Tap i inntekt, Attføring, Uføretrygd, Ménerstatning, Pensjon for gjenlevende og Alderspensjon.

Beregninger av trygden blir gjort etter siste års inntekt eller gjennomsnittet av 3 siste år, og det som kommer best ut blir brukt. Ved yrkessykdom eller skade får du trygd etter full opptjening altså 40 år. For utgifter til utredning kan det stilles krav innen 6 mnd.

Hvorfor tar alt så lang tid? Dette kan ha flere årsaker, endringer i

tilstanden må stabilisere seg, ved forverring kan en stille nye krav til erstatning. Møre og Romsdal har dårlig kapasitet på spesialister og nevrologer, men har nå avtale med Stokke-klinikken i Trondheim. Dersom en lege er usikker, ser trygdeetaten gjerne at en får en vurdering fra en annen lege.

Har du restarbeidsevne? I så fall er det best å starte så tidlig som mulig. Alle har krav på attføring og hjelp tilbake til arbeid. Her må arbeidsprosent og yrke tilpasses den enkelte i samarbeid med Aetat. Tidligere arbeidsgiver kan ofte være et godt alternativ.

Du kan også få sykepenger under skolegang ved yrkesrettet attføring, for eksempel 3 mnd sykemelding og 9 mnd skolegang.

Når Trygdeetaten har funnet deg syk nok, skal Aetat vurdere om du er frisk nok til å fortsette i arbeidslivet, forteller Ole Helge Haugen fra Aetat i sin åpning. Han orienterer om Aetat og våre muligheter og rettigheter i arbeids-

markedet. Flere og flere kommer ut i arbeid på nytt i en eller annen form, hver enkelt må legge fram sin sak på best mulig måte. En må bare erkjenne at en og annen dessverre faller mellom, en må derfor hele tiden vurdere systemet og prøve å bli bedre på kundebehandling. Det finnes mange muligheter innen Arbeidspraksis, Opplæring, Midlertidig sysselsetting, arbeid med bistand og varig tilrettelagt arbeid i arbeidssamvirker.

Både Trygdeetaten og Aetat var veldig imøtekomende og svarte villig på alle spørsmål som ble stilt. De tok også til seg kritikk som ble framstilt og hadde forståelse for mange av de problemene vi sto overfor. Det ble stadig notert tips om saker som vi mente de kunne bli bedre på. Noe av det viktige er samarbeid mellom etatene og kompetansen til saksbehandlerne.

Omtrent midtveis hadde vi en pause med kaffe og masse gode hjemmebakke kaker, som damene fra Kristiansund hadde bakt.

Takk for en hyggelig kveld i Nordmøres hovedstad.

Peder Øyvind Håvik

A.L.F Telemark

Leder og sekretær har tatt bilen og kjørt ut ca. 2.000 av brosjyren «VEIVISER» i løpet av 3 dager midt i juni 2003. Det ble for dyrt å bruke posten da hvert brev ville kostet kr. 11.- pr. stk. i porto. Vi stemplet hver enkelt brosjyre med adressen til laget her i Telemark i fall noen ville henvende seg til oss om flere brosjyrer eller hadde spørsmål i tilknytning til denne. I Kragerø har vi et styremedlem som tar seg av utdelingen i den byen hvor han er kjent. Vi har kontaktet medlemmer på Rjukan (de er ikke så mange) og på Notodden for å få hjelp til distribusjon eller aktuelle adresser i øvre Telemark. Vi har svært mye annet stoff også når det gjelder selve diagnosen og om livet i en familie når far – det er oftest far – må ut av arbeidslivet for godt. Vi har bl.a. 5 hefter fra Sunnaas Sykehus som har hatt et prosjekt gående over en del år, og som enda er aktivt. KreSS heter prosjektet og det betyr: Kognitiv rehabilitering Sunnaas sykehus. Disse heftene har vi skaffet oss et lite lager av så vi skal være rustet. (Kognitive skader betyr rett og slett hjerneska-der, så hvorfor ikke si det da?)

På vår kjørerunde med brosjyren «VEIVISER» i Grenland har vi besøkt bl.a. de stedene vi har nevnt nedenfor og er blitt svært godt mottatt over alt.

I tillegg er en del brosjyrer blitt lagt ut på NHF Telemarks fylkeskontor, en del ble også utdelt på årsmøtet til NHF, Telemark, hvor det var flere aktuelle diagnoselag bl.a. slagrammede og nakkeslengskadde som hadde representanter og som forsynte seg av våre trykksaker.

Vi har prioritert videregående skoler/yrkesskolene spesielt med tanke på avgangsklassene som vil komme i kontakt med kjemikalier i arbeidslivet de nå skal møte, og som kan være farlige ved uvetting bruk (verneutstyret må brukes – løsemiddelskader kan ikke helbredes – bare unngås, og det har vi hamret på). Vi besøkte disse skolenes og ga hver elev brosjyren:

- Osebakken videregående yrkesskole
- Klosterskogen videregående yrkesskole
- Skogmo videregående yrkesskole
- Telemark tekniske fagskole (BI)
- Croftholmen maritime skole i Brevik
- Kragerø videregående
- Sykepleierhøgskolen (det er sikkert nyttig)

Videre fikk

- LOs distriktskontor vel 100 stk. som de lovet å sende fylkets fagforeninger.
- FORDs servicesenter i Porsgrunn.

- Helse Sørs kontor hvor hjelpemiddelsentralen også holder til.
- Legesenteret hvor dr. Gisle Roksund, formann i legeforeningen, er sjefen.
- Bedriftshelsetjenestene, ett i Skien, og ett nærmere Porsgrunn.
- AOF fikk en god del
- Malermesterne i Telemark
- Yrkesmedisinsk avdeling Sykehuset Telemark
- Service-senteret i Skien, stort nyopprettet
- Helseetaten (fylkeslegen bl.a.) i Statens Hus
- Kulturetaten i Fylkeshuset som gir oss penger til aktiviteter en gang i året
- Apotek
- Trygdekontor
- De store anleggene på Rafnes ved Frierfjorden.
- Hydro gass
- Beha Fabrikker
- Bensinstasjoner
- Pasientombudet (samtidig til aktuelle kontorer i det gamle St. Josephs hospital).

Styremedlemmene har tatt med seg en del brosjyrer for utdeling der de ferdes, sin spesielle lege m.v.

Vi har etter dette igjen et par hundre brosjyrer – det holder en god stund og vi skal, om behovet oppstår, be om flere, men det største behovet er nå dekket.

Høsten er her

Tiden for dead-line nærmer seg, og jeg sitter her og titter ut på en grå og regntung dag. Tankene går tilbake til en varm og fin sommer, ja vi har vel ikke hatt en slik sommer i «manns minne»? (manns minne blir omtalt et annet sted i bladet).

Hvor enn vi har vært i sommer, har jeg inntrykk av at alle har hatt det fint, slik at vi kan gå høsten og vinteren i møte med et varmt sinn.

Kaffe og en god historie, noe for deg?

Hørt på Stortinget:

- Hva sa du i debatten i dag?
- Ingenting.
- Det vet jeg, men hvordan ordla du deg?

Siden februar har vi i A.L.F Buskerud møttes hver onsdag på «Farmors Hus» på Gulskogen senter. Vi har holdt på i over 6 måneder nå, og dette tilbudet vil fortsette lenge tror jeg.

Det startet med en idé vi skulle prøve for å se om dette likemans-tiltaket var noe for oss. Noen vil vel kanskje si at det blir ofte med en gang i uka, men for oss er det jo fint å ha en fast dag å forholde oss til. Lett å huske!

Vi har selvfølgelig ingen møteplikt. Usikre var vi, usikre på om noen ble sittende alene, men hittil

Nytt fra Buskerud

Når dette føres i pennen står vi på farten til A.L.Fs årlige høsttur, som denne gangen går til Oset høyfjellshotell på Golsfjellet. Vi har i år lagt turen til tidlig september, og håper med det at vi kan få en fargerik helg i fjellet. Som foreleser har vi også i år vært så heldig å få med oss Truls Reiersøl. Slik at de som har spørsmål om bl.a. forvaltningsloven, helse- og sosialloven, kommunehelseloven og folketrygdloven vil kunne få klare svar på det. Vi har også satt av tid til enkeltsamtaler og til tur i fjellet.

At dette er ting som fanger interesse viser påmeldingene, da vi

blir nærmere 30 personer som reiser til fjells denne helgen.

Utover høsten og vinteren fortsetter vi med medlemsmøtene våre på Hermannsenteret i Mjøndalen mandagene 6/9, 13/10, 10/11 og vi avslutter året 2003 med julemøte 8/12 møtestart er kl 18.00.

Og selvfølgelig fortsetter vi med «**onsdagstreff**en», som er omtalt på et annet sted i bladet. Tilslutt vil jeg ønske alle en fin høst og ønsker dere alle vel møtt til våre samlinger.

jad

er det ingen som har gjort nettopp det.

Frammøte har variert fra to til ti personer, og hver gang har vi nok å prate om. Noen har spørsmål, som andre kanskje kan gi svar på, og kan ingen svare, prøver vi så godt vi kan å innhente det. Og vi tar senere kontakt via telefonen, som blir brukt flittig.

Tilbakemeldingene vi har fått er udelt positive, vi har blitt bedre kjent, blitt tryggere på hverandre, også på oss selv. Det har blitt delt en god del erfaringer.

Noe som forteller mer enn ord, er at de som har vært innom, kommer igjen, og det er veldig hyggelig. Vi har også blitt invitert på hyttetur, det var bare så synd at den dagen var det veldig dårlig vær, men de som møtte opp hadde en

trivelig tur. Hva med en høsttur? Temaene som er luftet har som dere skjønner vært mange og varierte.

«*Variasjon i kosten er viktig sa kjerringa, der hu stekte ei stor og ei lita kjøttkake*».

Jeg håper og tror at de som har deltatt sitter igjen med mer enn ingenting.

Til dere som ennå ikke har vært der, ta dere en tur da vel. Vi er fortsatt å treffe på «Farmors Hus» på Gulskogen senter hver onsdag fra kl. 12.00.

jad

Mer av automatoverskuddet til frivillige organisasjoner

De frivillige organisasjonenes andel av overskuddet fra gevinstautomater skal økes fra 35 til 40 prosent. Dette ble vedtatt av Kongen i statsråd i dag. Overskuddsandelen til organisasjonene utgjorde i 2001 nærmere 50 000 kroner per oppstilt automat. Økningen i overskuddsandelen vil gjelde for alle oppstillingstillatelser som utstedes etter 1. mars 2003.

- Det er viktig at størst mulig andel av inntektene fra automatene som står oppstilt kommer organisasjonenes arbeid til gode,

påpeker kultur- og kirkeminister Valgerd Svarstad Haugland.

Forskriftsendringen innebærer at operatøren av automaten får sin andel av overskuddet redusert fra maksimalt 45 prosent til maksimalt 40 prosent. Innehaveren av lokalet der automaten står oppstilt kan motta inntil 20 prosent av automatoverskuddet. Det er samtidig vedtatt at årsgebyret for oppstilling av gevinstautomater fra 1. januar 2003 økes fra 1500,- kr til 1700,- kr per år. Fra samme tidspunkt innføres det et nytt ge-

byr på 850,- kr per oppstilt automat. Det nye gebyret skal belastes innehaveren av lokalet der automaten er oppstilt, men innkreves via automateieren.

Totalt er det i dag oppstilt ca 19 000 gevinstautomater i Norge. Kultur- og kirke departementet har foreslått at gevinstautomater fra 2006 bare skal stå oppstilt i regi av Norsk Tipping, og vil komme tilbake til dette forslaget i et lovforslag til Stortinget innen utgangen av mars 2003.

Kilde: Kirke og kulturdepartementet

Pressemelding:

Behov for innsats mot utslipp av miljøgiften bromerte flammehemmere

- NILUs nye rapport bekrefter at bromerte flammehemmere utgjør en miljøtrussel og at det er behov for en spesiell innsats mot utslipp av bromerte flammehemmere, sier miljøvernminister Børge Brende.

Miljøvernministeren vedtok før årsskiftet en egen handlingsplan for å redusere utslippene av bromerte flammehemmere. Bromerte flammehemmere er en gruppe miljøgifter som gjenfinnes i naturen og i mennesker, bl.a. i blod og morsmelk, og det har vært antatt at de utgjør en økende trussel for miljø og helse.

Norsk institutt for luftforskningens nye rapport viser forekomst av bromerte flammehemmere i sige-

vann fra avfallsdeponier, i fisk, skaldyr og i moseprøver. Miljøgiftene tilføres miljøet både gjennom lokale og langtransporterte utslipp.

- Rapporten er et viktig bidrag for å øke kunnskapen om disse stoffene. Funnene bekrefter at disse stoffene er blant de farligste miljøgiftene, og at det er behov for en omfattende innsats for å redusere utslippene, sier miljøvernminister Børge Brende.

Handlingsplanen som ble vedtatt rett før jul, inneholder mange tiltak for å redusere utslipp, både forbud og direkte reguleringer, avfallstiltak og ulike informasjons- og kartleggingstiltak. Bl.a. foreslås det forbud mot bruk av de tre farligste bromerte flamme-

hemmerne innen 2005. Handlingsplanens tiltak vil sikre en vesentlig reduksjon i utslippene av bromerte flammehemmere.

- Utslippene av bromerte flammehemmere må reduseres vesentlig. Utslipp av andre miljøgifter, som PCB og kvikksølv, har vist oss hvor vanskelig det er å fjerne miljøgifter fra naturen når de først er sluppet ut. Tiltakene i handlingsplanen vil sikre en reduksjon i utslippene av bromerte flammehemmere, sier miljøvernminister Børge Brende.

*Bakgrunnsinformasjon (SFT)
Kontaktperson: Rådgiver Henrik Hallgrim Eriksen, 22 24 58 39*

Diagnose eller behandling

Det er ikke enkelt å få diagnose eller behandling av løsemiddelskade eller yrkesskade. Det kan være et utslag av misunnelse. Ingen leger, spesialister, de på trygdekontoret eller de i bedriften, ledelse, klubb eller arbeidskamerater vil vel innerst inne at en arbeidstaker skal få millioner i erstatning. Men det kan også være inkompetanse i bedriftshelsetjenesten og i det offentlige helsetesen eller at «kun personer med synlige skader er skadet».

Jeg har skåret meg og jeg har slått hull i hodet, to ganger, da har legen vært god å ha, han lappet meg sammen igjen, men yrkesskader og løsemiddelskader har de ikke peiling på. Det er i alle fall min erfaring med bedriftslegen, fastlegen og spesialist med røntgen på off. sykehus.

I 2001 fant jeg en annonse for Tenner og Helse, meldte meg inn,

og har byttet ut alle amalgamfyllingene mine. Og etter å ha lest mars-utgaven av Mat & helse som omtalte rotfylte tenner som lik i munnen, så fikk jeg, etter noen bomturer, en tannlege til å trekke min rotfylte tann.

Men jeg var så redd for at jeg kanskje hadde fokalinfeksjon eller Nico Cavitation. Det er noe som oppstår i rotfylte tenner eller i såret etter trekking av ei tann. Jeg følte meg ikke bra. Selv om jeg ble bedre etter amalgamsaneringen og etter trekkingen av min rotfylte tann.

Det var da jeg fant en annonse for Oslo Helseklinikk i Tenner & Helse nr. 4 2002, medlemsbladet for forbundet tenner og helse. I annonsen ble det lovet å finne fokalinfeksjon eller Nico Cavitation, dersom jeg hadde det. Torsdag 10. april var jeg hos energiterapeut Arne Knutsen i Oslo

Helseklinikk. Han målte mine energibaner. Det var gjort på en ½ time og kostet 500 kroner.

Munn/meridian-testen avslørte at høyre lunge er støvskadet, nyrene er løsemiddelskadet og trengte en nyrekur – rense – energikur, galle/lever er løsemiddelskadet og trengte en kur for rensing av lever/gallesten, kroppen trengte en utrenselseskur med Clorella, som hjelper mot sykdommer og betennelser, og han anbefalte flere vitaminer, mineraler og helsekost.

Jeg hadde ikke noen fokalinfeksjon, men energiterapeut Arne Knutsen i Oslo Helseklinikk påviste mine yrkesskader, og jeg fikk en behandlingsplan og kurer mot mine skader.

Vennlig hilsen Per-Øyvind Foss

Nye medlemmer

Syndrom ønsker alle nye medlemmer velkommen til Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F)

Østfold	1	Vest-Agder	2	Nord-Trøndelag	2
Hedmark	1	Rogaland	2	Nordland	2
Oppland	2	Hordaland	2	Troms	1
Buskerud	3	NHF Gloppen	1		
Vestfold	2	Møre og Romsdal	3	Totalt	30
Aust-Agder	1	Sør-Trøndelag	5		

Uføretrygd – arbeidsinntekt - Friinntekt

Revurdering av uføregrad

I henhold til lov om folketrygd (Ftrl.) § 12-12 skal uføregraden revurderes dersom det skjer en «vesentlig endring i forhold som har betydning for inntektsevnen/ arbeidsevnen».

Men det er viktig å være klar over at denne bestemmelse ikke gjelder i tilfeller

- a) når oppjustering av inntektsgrensen i samsvar med grunnbeløpet (1 G = 54 170 kroner) medfører en underregulering i forhold til den alminnelige inntektsutvikling i stillingen, og
- b) når stillingsandelen for arbeidstakeren er i samsvar med uføregraden. Dette gjelder også en arbeidstaker som var selvstendig næringsdrivende før uføret. Jf. § 2 i forskriften til Ftrl. § 12-12. I disse tilfellene kan inntektsnivået heves uten at den får konsekvenser for uføregraden.. Jf. § 2 i forskriften til Ftrl. § 12-12.

Treårsregelen

Er du uføretrygdet og ønsker å prøve deg i arbeid med en inntekt utover grunnbeløpet (54 170 kroner), kan du beholde retten til uførepensjon i inntil 3 år. Etter 3 år trenger du ikke å søke om uføretrygd på nytt dersom din helse-tilstand er slik at du ikke klarer å fortsette å jobbe. Uføretrygden faller bort etter 3 år dersom du fortsetter å arbeide.

Friinntekt

Uførepensjonister har en ventetid på et år før de kan begynne å arbeide jfr. Ftrl.12-12. Etter ett år kan en uførepensjonist ha en inn-

tekt opptil grunnbeløpet (friinntekt) ved siden av uførepensjon uten at uføregraden reduseres. Det anses da å ikke foreligge en vesentlig endring i følge forskrift § 1 til Ftrl. § 12-12.

Unntak til bestemmelsen om ventetid

Følgende grupper av uførepensjonister unntas fra regelen om ventetid på ett år:

- *Uførepensjonister i tidsbegrensede attføringstiltak.*

Bestemmelsen om friinntekt på opptil grunnbeløpet og ventetid på et år i Ftrl. § 12-12 andre ledd gjelder ikke for uførepensjonister som deltar i tidsbegrensede attføringstiltak hvor målet er å komme i ordinært arbeid.

Uførepensjonister under tidsbegrenset attføring kan ha en friinntekt på opptil et halvt grunnbeløp fra det tidspunkt de påbegynner attføringen.» Jf. § 3 i forskriften til Ftrl. § 12-12.

- *Uførepensjonister i varig skjermede attføringstiltak.*

I følge forskriften § 4 gjelder ikke bestemmelsen om ett års ventetid

i Ftrl. § 12-12 andre ledd for en uførepensjonist som har fått et varig arbeidstilbud i et skjernet attføringstiltak.

- *Uførepensjonister med politiske tillitsverv eller tillitsverv i frivillige organisasjoner.*

Bestemmelsen om et års ventetid gjelder heller ikke for uførepensjonister som mottar godtgjørelse for politiske og andre tillitsverv i frivillige organisasjoner. Det er en forutsetning at tillitsvervet ikke har preg av et vanlig arbeidsforhold, men forutsettes utført på fritiden.

Uførepensjon og omsorgslønn

Fra 1. januar 2003 kan uførepensjonister ha kommunal omsorgslønn på inntil et grunnbeløp (54 170 kroner) uten hensyn til regelen om at det må ha gått ett år etter vedtak om pensjon før man har rett til å tjene grunnbeløpet ved siden av pensjonen.

Kilde: Gladys Sanchez, NHF

*Ønsker deres firma
denne annonseplassen?*

*Ring Frode
på tlf. 71 26 50 82*

ARBEIDSMILJØSKADDES LANDSFORENING

Hvem er vi, hva gjør vi, hva vil vi ?

Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F) er en partipolitisk og religiøst uavhengig interesseorganisasjon for personer med sykdommer eller skader som har eller kan mistenkes å ha sammenheng med arbeidsmiljøforhold. Initiativet til foreningen ble tatt og styres av arbeidsmiljøskadde selv.

A.L.F skal fremstå som et ressursorgan i arbeidet med å forebygge og informere om løsemiddel- og andre arbeidsmiljøskader relatert til omgang med helseskadelige stoffer, og å gi opplysninger til de som vil vite mer om disse problemene.

A.L.F har likemannstilbud i alle lokallag. Likemannsarbeid går ut på at personer innen A.L.F, gjennom private samtaler, deler erfaringer med andre som har liten eller ingen kjennskap til problematikken rundt skader eller sykdommer ervervet i forbindelse med utøvelse av sitt yrke. Dette er en viktig del av arbeidet A.L.F gjør.

A.L.F søker alltid å ha et tett samarbeid med de offentlige myndigheter, fagforeninger, bedriftshelsetjenester, arbeidsgivere og verneombud.

A.L.F er tilsluttet Norges Handikapforbund og vi kan tilby de samme medlemsfordeler som andre NHF-medlemmer får.

A.L.F er landsomfattende med lokallag/kontakter i alle fylker.

A.L.F utgir et eget medlemsblad, «Syndrom». Bladet utgis 4 ganger per år og presenterer aktuelt stoff, nytt fra lokallagene og annen viktig informasjon.

A.L.F har et eget fagråd sammensatt av eksperter innenfor jus, psykologi, yrkeshygiene, arbeidsmedisin, trygdekompetanse og sosialt arbeid.

A.L.F skal foruten det å ivareta interessene til de med ervervete sykdommer og skader grunnet arbeidsmiljøet, også ivareta interessene til de pårørende.

A.L.F skal ivareta interessene til de som kan være utsatt for å bli påført sykdommer eller varige skader under utøvelse av sine yrker.

A.L.F skal arbeide for å bedre forholdene i forbindelse med diagnostiseringen av sykdommer og skader grunnet arbeidsmiljøet.

A.L.F skal drive informasjonsarbeid om skadevirkninger og konsekvenser, og hva en bør ta hensyn til for å unngå skader, for eksempel bruk av nødvendig og hensiktsmessig verneutstyr.

A.L.F skal arbeide for å opprette rehabiliteringstilbud for arbeidsmiljøskadde i Norge.

A.L.F skal markere foreningen i sammenhenger der risikoen for skader er stor.

Vårt arbeid bygger på at alle mennesker har samme grunnleggende behov og at alle mennesker er likeverdige. På bakgrunn av dette aksepterer vi ikke at sykdom eller skader skal resultere i økonomiske eller sosiale ulikheter.

Vi vil, bl.a. gjennom samtaler med pårørende, øke kunnskapen og forståelsen for de arbeidsmiljøskaddes problemer med å mestre hverdagen sosialt.

Vi vil gjennom vårt informasjonsarbeid og ved hjelp av våre erfaringer og kunnskaper øke motivasjonen hos yrkesutøvere og bedriftsledere til å arbeide aktivt for å bedre helse, miljø og sikkerhetsarbeidet i bedrifter hvor dette er nødvendig. Vi vil arrangere kurs og seminarer hvor helsepersonell, bedriftsledere, vernepersonell og yrkesutøvere kan delta.

JA, jeg ønsker å melde meg inn i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening

Navn _____

Adresse _____

Postnr _____ Sted _____

Epostadr _____

- Løsemiddel-/kjemisk/annen arbeidsmiljøskade
- Husstandsmedlem/pårørende
- Interessemlem
- Ønsker opplysninger om kollektivt medlemskap

Sendes
i frankert
konvolutt.

**Arbeidsmiljøskaddes
Landsforening
Postboks 9217 Grønland
0134 OSLO**

Hva er løsemidler?

Løsemidler er væsker som løser opp faste stoffer. Løsemidlene vil under bruk gå over i damp eller gassform og trekkes ned i lungene via åndedrettet og føres videre ut i kroppen via blodbanen. Mange løsemidler har evnen til å trenge gjennom huden og føres videre rundt i kroppen. På grunn av halverings- tiden blir organiske løsemidler lagret i kroppens fettvev og kan forvolde skade i hjerne og nerve- cellene. På grunn av sine kjemiske egenskaper kan de over tid skade sentralnervesystemet. De kan også skade slimhinner og indre organer som lever og nyrer.

Hva er Isocyanater?

Isocyanater er ikke et løsemiddel, men et kjemisk stoff som finnes i en hel rekke produkter som benyttes bl.a. i bil, møbel og bygningsbransjen. De som arbeider i bilbransjen, f. eks. med oppretting, billakkering og bilglass, kommer i kontakt med isocyanater gjennom kjemikalier, lim og lakkprodukter. Dessuten vet man at isocyanater frigjøres ved oppvarming. Dette er spesielt aktuelt ved sveising og annet mekanisk arbeid som utvikler varme og som foretas på lakkerte og andre behandlede flater. Det har lenge vært kjent at kontakt med isocyanater kan medføre akutte og kroniske helseskader, som for eksempel lunge- og hudsykdommer. Nyere forskning har vist at dette problemet sannsynligvis er mye mer omfattende enn man tidligere har trodd.

Hva er MCS? (Multi kjemisk overfølsomhet)

Mange yrkesaktive, som har fått ødelagt helsa på grunn av skadelig kjemisk påvirkning, har i tillegg utviklet MCS. Tilstanden kjennetegnes ved at de som rammes reage-

rer med sykdomssymptomer på kjemiske stoffer, selv i meget lave konsentrasjoner. Tilstanden opptrer relativt ofte sammen med andre helseskader, som for eksempel løsemiddelskader, astma og skader på slimhinner.

De som blir syke får symptomer fra flere organsystemer, oftest fra sentralnervesystemet og luftveiene. En del personer får i tillegg psykiske problemer, som kan skyldes virkninger av det kjemiske stoffet i seg selv, eller belastninger som følge av sykdommen.

Pårørende

Når en person blir utsatt for en skade relatert til bruk av helseskadelige stoffer, får dette store konsekvenser for familien. Det vil igjen gi seg utslag i den skaddes situasjon og kan i mange tilfeller medføre til psykiske belastninger for alle, i tillegg til sykdommen. Det er derfor viktig at de pårørende, sammen med den skadde, blir informert om hva en løsemiddelskade eller annen kjemisk helseskade innebærer, hvorfor den skadde har endret personlighet og hvordan en best skal takle en vanskelig familiær situasjon.

Mangel på slik kunnskap hos de pårørende skaper ofte unødige konflikter. Arbeidsmiljøskaddes Landsforening har som et av de viktigste formålene å tilrettelegge for en større forståelse og kunnskap omkring denne problematikken. Vansker med å mestre aggressivitet er et sosialt handikap. For å skjule sine problemer med det er det vanlig at den skadde isolerer seg, og ofte er det ektefellen som må representere familien utad.

Med andre ord får den skadde ofte stadig færre kontakter med andre, og blir mer og mer avhengig av sin ektefelle og øvrige familie.

Løsemiddel- og andre kjemiske helseskader kan i mange tilfeller ikke helbredes, men man kan lære seg å leve med dem.

MEDLEMSFORDELER

Som hovedmedlem i Arbeidsmiljøskaddes Landsforening (A.L.F) er du i tillegg fullverdig medlem i Norges Handikapforbund. Du får en rekke gode, nyttige og varierte medlemstilbud både igjennom A.L.F og NHF. Medlemskontigenten må være betalt for å kunne benytte seg av medlemsfordelene.

Råd og veiledningstjeneste.
Rettighetsinformasjon.

Rabattordninger på: Bensin, hotell-
opphold, feriereiser og bilutleie.

Bli medlem nå!

Gunstige forsikringsordninger.
Medlemskap i NAF til redusert pris.

NHF's feriehytte m/anneks kan
leies til svært gunstige priser.

Medlemskontigent per 1.1.2003

Kr 270,- for hovedmedlemmer/interessemedlemmer

Kr 135,- for husstandsmedlemmer

A.L.Fs lokallag og kontaktpersoner

Alta lag av A.L.F

Leder Bjørn-Erik Reiersen
Marienlund 21 B, 9511 Alta
Telefon: (p) 91 55 76 00

Akershus lag av A.L.F

Leder Thor-Ole Larsen
Fetveien 290, 1900 Fetsund
Telefon: (p) 63 94 68 88

Aust-Agder lag av A.L.F

Leder Jens Olav Solli
Gml. Sandvigsvei 21
4816 Kolbjørnsvik
Telefon: (p) 37 01 11 25
Mobil: 90 60 12 33

Buskerud lag av A.L.F

Leder Jan Arne Dammen
Revefaret 47, 3033 Drammen
Telefon: (p) 32 88 55 07
Mobil: 90 59 31 53
Epost: arnedamm@online.no

Finnmark

Norges Handikapforbund
Postboks 332, 9615 Hammerfest
Telefon: 78 41 70 88

Hedmark lag av A.L.F

Leder Hermod Telebond
Parkveien 46, 2335 Stange
Telefon: (p) 62 57 17 11

Hordaland lag av A.L.F

Leder Roald Fønnes
Øyjordsveien 71, 5038 Bergen
Telefon: (p) 55 33 09 30

Møre og Romsdal lag av A.L.F

Leder Frode Steen Gunstensen
Moen, 6440 Elnesvågen
Telefon: (p) 71 26 50 82

Nordland

Norges Handikapforbund
Sjøgata 15, 8006 Bodø
Telefon: 75 69 12 00

Nord-Trøndelag lag av A.L.F

Leder Bjørg Ø. Mostad
Myraveien 6, 7710 Sparbu
Telefon: (p) 74 14 35 11

Oppland lag av A.L.F

Leder Tove Kalbakken
Austadfeltvn 130, 2838 Snertingdal
Telefon: (p) 61 18 32 99

Oslo lag av A.L.F

Leder Eldbjørg Juvik
Edv. Munchs vei 59, 1063 Oslo
Telefon: (p) 22 32 00 13

Rogaland lag av A.L.F

Leder Jenny T. Hadland
Brekken, 4360 Varhaug
Telefon: (p) 51 43 06 25

Sogn og Fjordane

Norges Handikapforbund
Postboks 382, 6801 Førde
Telefon: 57 82 26 68
Epost: nhf-sf@online.no

Sør-Trøndelag lag av A.L.F

Leder Grethe Lian
Postboks 3520
7419 TRONDHEIM
Telefon: (p) 73 52 81 23

Telemark lag av A.L.F

Leder John André
Porsgrunnsvegen 19 A, 3730 Skien
Telefon: (p) 35 52 12 83

Troms lag av A.L.F

Leder Leif G. Morland
Venusveien 40, 9024 Tomasjord
Telefon: (p) 77 63 95 96
Internettadr.: <http://home.no.net/alf troms>

Vest-Agder lag av A.L.F

Leder Lars Kristian Hille
Postboks 168, 4502 Mandal
Telefon: (p) 38 26 11 65

Vestfold lag av A.L.F

Leder William Leonhardsen
Ferjegata 5, 3187 Horten
Telefon: (p) 33 04 42 10

Østfold lag av A.L.F

Leder Rolf Hansen
Carl Sibberns vei 7 A, 1598 Moss
Telefon: (p) 69 25 48 36